

VYSOKÁ ŠKOLA OBCHODNÍ A HOTELOVÁ

Studijní obor: Management hotelnictví a cestovního ruchu

Barbora MATVEJOVÁ

DOPAD FINANČNÍ KRIZE NA CESTOVNÍ RUCH
V ZEMÍCH V4

The Impact of Financial Crisis on Tourism in V4 Countries

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tomáš Jeřábek, MBA

Brno, 2015

VYSOKÁ ŠKOLA OBCHODNÍ A HOTELOVÁ

Katedra ekonomie a managementu

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Barbora Matvejevová

Osobní číslo: 5878004

Studijní program: Gastronomie, hotelnictví a turismus

Studijní obor: Management hotelnictví a cestovního ruchu

TÉMA PRÁCE: Vliv finanční krize na cestovní ruch v zemích V4

TÉMA PRÁCE V AJ: The Impact of Financial Crisis on Tourism in V4 countries

Cíl stanovený pro vypracování BP

Analyzovat vliv finanční krize na cestovní ruch v zemích V4

1. Teoretická část BP: V teoretické části bude nejprve provedena rešerše literatury související s analýzou dopadu ekonomických krizí na cestovní ruch. Dále zde autorka blíže specifikuje proběhlou finanční krizi. Součástí teoretické části bude rovněž představení metodiky použité v praktické části.

2. Praktická část BP:

- Analytická část

Cílem praktické části je na základě metodiky představené v teoretické části analyzovat dopad finanční krize na cestovní ruch zemí V4.

- Návrhová část

- V návrhové části autorka na základě predikcí vývoje sledovaných ekonomických ukazatelů provede nástin budoucího vývoje cestovního ruchu ve sledovaných oblastech.

Při zpracování BP vycházejte z pomůcky vydané VŠOH Brno.

Rozsah bakalářské práce bez příloh: 2 AA

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná i elektronická

Seznam doporučené literatury:

[1] Smrčka, L., Arltová, M., Schönfeld, J.: Ekonomická krize a vývoj cestovního ruchu v České republice. Acta Oeconomica Pragensia 19: (5), str. 17-33, Praha, 2011. ISSN 0572-3043.

[2] Balan, A., Birsan, M.: Impact of economic crisis on the tourism industry in Romania. An econometric analysis of overnights stays. The Annals of The "Ștefan cel Mare" University of Suceava. Fascicle of The Faculty of Economics and Public Administration, vol. 10, No. Special, 2010. ISSN: 2066575X.

[3] ARLT, J., ARLTOVA, M.: Ekonomické časové řady. Praha : Professional Publishing, 2009.

Další literatura dle doporučení vedoucí/ho bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Tomáš Jeřábek, MBA
Katedra ekonomie a managementu
podpis vedoucího BP

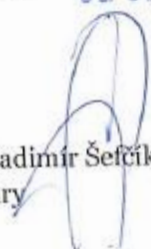

Datum zadání bakalářské práce: 1. května 2014

Termín odevzdání bakalářské práce: 17. dubna 2015

V Brně dne: 30. 04. 2014

Prof. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc.
Vedoucí katedry

VYSOKÁ ŠKOLA
HOTELOVÁ s.r.o.
Katedra ekonomie a managementu
Komenského 9, 625 00 Brno

Ing. Zdeněk Málek, Ph.D.
prorektor pro vzdělávací činnost

Meno a priezvisko autora: Barbora Matvejová

Názov bakalárskej práce: Dopad finančnej krízy na cestovný ruch v krajinách V4

Názov bakalárskej práce v AJ: The Impact of Financial Crisis on Tourism in V4 Countries

Študijný odbor: Management hotelníctva a cestovného ruchu

Vedúci bakalárskej práce: Mgr. Tomáš Jeřábek, MBA

Rok obhajoby: 2015

Anotácia:

Predmetom bakalárskej práce je problematika a analýza vplyvu finančnej krízy na cestovný ruch v krajinách V4. V úvode teoretickej časti je prevedená rešerše literatúry súvisiacej s problematikou dopadu ekonomických kríz na cestovný ruch. Ďalej je tu bližšie popísaná súčasná finančná kríza a jej priebeh. Súčasťou teoretickej časti je predstavenie metodiky použitej v praktickej časti práce. Praktická časť pozostáva z dvoch častí, a to z analytickej a návrhovej časti. Cieľom praktickej časti práce, je na základe predstavenej metodiky analyzovať dopad finančnej krízy na cestovný ruch v krajinách V4. Na základe výsledkov analýzy je v návrhovej časti za pomoci predikcií sledovaných ukazovateľov načrtnutý budúci vývoj cestovného ruchu v krajinách V4.

Annotation:

The thesis focuses on the issues and analysis of the impact of the financial crisis on tourism in the V4 countries. In the introduction to the theoretical part is literature search related to the issue of the impact of the economic crisis on tourism. There is also further described the current financial crisis and its course. Part of the theoretical part is to introduce the methodology used in the practical part. The practical part consists of two parts, namely analytical and design part. The aim of the practical part is based on the presented methodology to analyze the impact of the financial crisis on tourism in the V4 countries.

Based on the results of the analysis, is designed the forecast of indicators monitored future development of tourism in the V4 countries.

Klíčové slová: Cestovní ruch, Vyšehradská skupina (V4), finanční krize, ekonomická krize, dopyt cestovního ruchu, hrubý domácí produkt.

Key words: Tourism, The Visegrad Group (V4), financial crisis, economic crisis, tourism demand, gross domestic product.

Prehlasujem, že som bakalársku prácu *Dopad finančnej krízy na cestovný ruch v krajinách V4* vypracovala samostatne pod vedením *Mgr. Tomáša Jeřábka, MBA* a uviedla v nej všetky použité literárne a iné odborné zdroje v súlade s aktuálne platnými právnymi predpismi a vnútornými predpismi Vysokej školy obchodnej a hotelovej.

V Brne dňa 16. 4. 2015

vlastnoručný podpis autora

Na tomto mieste by som rada poďakovala pánovi *Mgr. Tomáš Jeřábkovi, MBA* za cenné informácie, ktoré mi dopomohli k vzniku bakalárskej práce. Ďalej by som chcela poďakovať mojim rodičom za podporu.

OBSAH

Obsah	8
Úvod.....	10
I. Teoretická časť.....	12
1 Finančná kríza.....	13
1.1 Pojem finančná kríza	13
1.1.1 Menová kríza	13
1.1.2 Banková kríza	14
1.1.3 Dlhová kríza.....	14
1.2 Globálna finančná kríza 2008-2009.....	15
1.2.1 Štruktúra ekonomiky USA pred vypuknutím krízy	16
1.2.2 Príčiny vzniku globálnej finančnej krízy 2008-2009.....	17
1.2.3 Prejavy globálnej finančnej krízy 2008-2009 a jej následky	18
1.2.4 Dopad globálnej finančnej krízy 2008-2009 na medzinárodný CR	21
2 Ekonomické krízy 20. storočia a ich dopad na cestovný ruch.....	22
2.1 70té roky 20. Storočia	22
2.2 Finančné krízy v Latinskej Amerike.....	23
2.3 Ázijská kríza 1997-1998.....	24
3 Metodika práce	25
3.1 Kauzálne modely	25
3.2 Nekauzálne modely.....	26
II. Praktická časť.....	28
4 Analýza dopadu finančnej krízy na CR v krajinách Vyšehradskej skupiny (V4) ...	29

4.1	Základné údaje o Vyšehradskej skupine (V4)	29
4.2	Česká republika.....	30
4.2.1	Ekonomická výkonnosť cestovného ruchu v Českej republike.....	30
4.2.2	Analýza dopytu cestovného ruchu v Českej republike.....	31
4.2.3	Ekonomické aspekty vývoja CR v Českej republike.....	32
4.3	Slovenská republika.....	34
4.3.1	Ekonomická výkonnosť Slovenskej republiky	34
4.3.2	Analýza dopytu cestovného ruchu v Slovenskej republike	35
4.3.3	Ekonomické aspekty vývoja CR v Slovenskej republike	36
4.4	Maďarská republika	37
4.4.1	Ekonomická výkonnosť cestovného ruchu v Maďarskej republike	37
4.4.2	Analýza dopytu cestovného ruchu v Maďarskej republike	38
4.4.3	Ekonomické aspekty vývoja CR v Maďarskej republike	39
4.5	Poľská republika	41
4.5.1	Ekonomická výkonnosť cestovného ruchu v Poľskej republike	41
4.5.2	Analýza dopytu cestovného ruchu v Poľskej republike	41
4.5.3	Ekonomické aspekty vývoja CR v Poľskej republike	43
5	Prognóza vývoja CR v krajinách V4	44
	Záver	48
	Použité zdroje.....	50
	Zoznam tabuliek.....	Chyba! Záložka není definována.
	Zoznam Skratiek	57
	Prílohy.....	58

ÚVOD

Finančné krízy vznikajú rôznymi poruchami finančných systémov, pričom ich zrod najčastejšie predchádza zdanlivo priaznivé obdobie ekonomického rastu. Finančné krízy sa objavujú v rôznych podobách (menová, banková, dlhová) finančných kríz, no v základných rysoch vykazujú určité znaky podobnosti.

Od čias Veľkej hospodárskej krízy z 30.rokov 20.storočia sa žiadna ekonomická, či finančná kríza neprejavila v takom rozsahu ako finančná kríza rokov 2008 až 2009. Americká vláda ubezpečovala svojich občanov, že podobná situácia akou bola Veľká hospodárska kríza pred takmer 90 rokov už nikdy nenastane a americká ekonomika je na vrchole hospodárskeho rastu. Ako sa ukázalo, tieto tvrdenia neboli pravdivé. Finančná kríza ukázala trhliny dlhodobej ekonomiky Spojených štátov, ktoré postupne prerástli do obrovskej bubliny, ktorá po prasknutí zapríčinila globálne následky. Finančná kríza sa v USA začala prejavovať už v polovici roku 2007, no jej intenzitu participoval až pád investičnej banky Lehman Brothers 15.septembra 2008, ktorý spôsobil neistotu na peňažnom trhu a postupne sa rozšíril do celého finančného i nefinančného sektoru. Na začiatku finančnej krízy však nikto neočakával, že sa kríza rozšíri mimo USA a zasiahne takmer všetky reálne ekonomiky sveta.

Rozdiel medzi finančnou krízou 2008-2009 a krízami z predchádzajúcich období je jej počiatok v silnej, rozvinutej ekonomike a rýchlosť, akou sa rozšírila do ďalších sektorov národného hospodárstva na globálnej úrovni. I preto sa o tejto finančnej kríze hovorí ako o globálnej finančnej kríze. Táto skutočnosť je zapríčinená otvorenosťou finančných trhov, presúvaním finančných prostriedkov a výrobných zdrojov do zahraničia a s tým súvisiacu zvyšujúcu závislosť na exporte. Tým sa postupne začínajú prejavovať negatívne stránky globalizácie a nerovnosti tržného hospodárstva. *„Vôbec prvýkrát od roku 1917 dnes žijeme vo svete, kde sú vlastnícke práva a voľný trh chápané ako základné princípy a nie ako nutné zlo a kde sú neprijemné aspekty tržného hospodárstva – spoločenská nerovnosť, nezamestnanosť a nespravodlivosť prijímané ako nezvratné skutočnosti.“* (Krugman, 2009, s.19)

Teoretická časť práce sa hlbšie a komplexnejšie zaoberá príčinami vzniku globálnej finančnej krízy 2008-2009, ako i vybranými finančnými krízami minulých dekád. Cieľom teoretickej časti je pomocou analýzy literatúry zaoberajúcej sa poruchami finančných systémov zistiť

podobnosť jednotlivých kríz a analyzovať ich dopad na cestovný ruch, ako jeden zo sektorov ekonomiky.

Problematika cestovného ruchu je zaujímavá tým, že predstavuje tzv. prierezové odvetvie ekonomiky, pomerne veľmi citlivé na akékoľvek ekonomické, najmä cenové výkyvy. V dnešnej dobe sa cestovnému ruchu venuje relatívne veľká pozornosť, ako fenoménu dnešnej doby. Cestovný ruch zastáva dôležitú úlohu v rozvoji najmä menej rozvinutých zemí a niektorých krajinách ako napríklad Egypt, či Grécko predstavuje jedno z kľúčových odvetví ekonomiky zeme. Cestovný ruch ma priaznivý vplyv na ekonomiku väčšiny zemí, významne sa podieľa na tvorbe HDP, vytvára veľké množstvo pracovných miest a kladne prispieva platobnej bilancii krajiny. Viditeľný je i pozitívny vplyv na znižovaní rozdielov v príjmoch slabších regiónov zeme a podpore malého a stredného podnikania.

Pretože mala finančná kríza 2008-2009 globálny charakter, negatívne ovplyvnila väčšinu sektorov ekonomiky, zahrňujúc aktivity CR. Dopad na CR bol o to citeľnejší tým, že CR predstavuje luxusný statok, ktorý nie je predmetom prvotnej potreby spotrebiteľov a závisí na voľných finančných zdrojoch. V prípade, že sa zhorší ekonomická situácia a krajina upadne do recesie, či depresie, sú najskôr potláčané druhotné potreby a spotrebiteľské chovanie sa mení.

Praktická časť sa zameriava na analýzu dopadu finančnej krízy na CR krajín V4. Cieľom je identifikácia zmien spôsobených nestabilitou v období finančnej krízy a možnými ekonomickými príčinami, ktoré majú na CR analyzovaných krajín negatívny vplyv. Vyšehradská skupina je zoskupenie štyroch európskych krajín Českej republiky, Slovenskej republiky, Poľskej republiky a Maďarskej republiky s cieľom podpory európskej integrácie a transformácie ekonomík z pozostatkov totalitného režimu. Tieto krajiny majú síce spoločné základné kultúrne a intelektuálne hodnoty, no národné hospodárstvo každého členského štátu má svoje špecifiká. Analýza bude venovaná každej krajine separátne a na základe vyhodnotenia analýzy bude pomocou štatistických metód odhadnutý budúci vývoj CR na nasledujúce obdobie.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1 FINANČNÁ KRÍZA

1.1 Pojem finančná kríza

Cieľom bakalárskej práce je predovšetkým skúmať dopad finančnej krízy na cestovný ruch vybraných krajínach a preto je základným predpokladom úspešnej analýzy čo najlepšie pochopenie tohto pojmu. Finančná kríza sa v posledných rokoch stala diskutovanou problematikou, no tak ako i sledovaný sektor ekonomiky cestovný ruch, nie je jednoznačne definovaná a názory ekonómov na jej vymedzenie, príčiny jej vzniku a chápanie ekonomickej podstaty sa značne rozchádzajú. Základnou príčinou vzniku nerovnováhy, ktorá vedie k vzniku finančnej krízy je predpoklad, že finančná kríza nie je zapríčinená reálnou ekonomikou, ale poruchou finančných systémov. I keď majú finančné krízy mnoho spoločných prvkov, prichádzajú v rôznych formách. Dvořák (2008, s. 169) popisuje tieto poruchy finančných systémov:

- menová kríza (angl. Currency crisis),
- banková kríza (angl. Banking crisis),
- dlhová alebo úverová kríza (angl. Credit or debt crisis),
- systematická finančná kríza (angl. Financial crisis).¹

1.1.1 Menová kríza

Takto označovaný typ poruchy finančného systému nastáva v situácii, kedy dochádza k prudkému oslabeniu kurzu domácej meny.

„ V systéme pohyblivého kurzu sa prejaví ako výrazná deprecia nominálneho kurzu. V systéme pevného kurzu však obvykle špekulatívny útok na zmenňný kurz vynúti devalváciu domácej meny alebo donúti centrálnu banku kurz brániť. Menová kríza sa tak nemusí prejavíť len devalváciou, či depreciáciou, ale i javmi, ktoré sprevádzajú úspešnú obranu kurzu (napríklad výrazným zvýšením úrokových sadzieb apod.). V čistej podobe sú menové krízy nezvyčajným javom (bez dlhových a bankových problémov).“ (Dvořák, 2008, s. 169-170)

¹ Dvořák (s.169, 2008) vysvetľuje pojem systematická finančná kríza ako „ kríza, ktorá zahrňuje prejavy všetkých (respektíve väčšiny) vyššie uvedených typov krízy, a to so vzájomnou kauzalitou.“

1.1.2 Banková kríza

Dvořák (2008, s. 170) vysvetľuje tento typ finančnej krízy ako „ *problémy, spojené s nedostatočnou likviditou, predovšetkým s insolveniou niektorých, prípadne väčšiny komerčných bánk. Bankovou krízou sa označujú nielen problémy s úpadkom bánk, ale aj situácie, kedy postihnuté banky zachránila vládna intervencia alebo pomoc centrálnej banky. Napríklad v rozvojových krajinách ako Indonézia, Mexiko a podobne, sa najčastejšou príčinou bankovej krízy stala náhla strata dôvery vkladateľov. Banková kríza však môže nastať i ako príčina dlhovej krízy, tzn. neschopnosti dlžníkov splácať poskytnuté úvery, alebo krízy menovej, kedy sú domáce banky samotné v dlžnickej pozícii v zahraničí.* “

Neodmysliteľným rysom bánk je ich krehkosť, s akou sa môžu problémy jednotlivých bánk rozšíriť do celého bankového systému. Bankové krízy sú pomerne častým javom. Tento typ kríz sa síce v priebehu storočí prejavil mnohokrát a prejavoval určité spoločné charakteristiky, ich predvídanie je však empiricky ťažké postrehnúť včas. Súčasná kríza má vo svojom vzniku mnoho spoločných prvkov s predchádzajúcimi krízami (Claessens a Kose, 2013).

1.1.3 Dlhová kríza

Dvořáka (2008, s.170-171) popisuje tento typ finančnej krízy ako jeden z najzaujímavejších typov finančných kríz. Pri dlhovej kríze ide o externý dlh, kedy sa prejavuje neschopnosť zeme v splácaní svojich dlhov v zahraničí. Najčastejšími prípadmi zemí, v ktorých sa niekoľkonásobne prejavila dlhová kríza sú rozvojové zeme, z ktorých najväčší počet dlhových kríz prežila Juhoafrická republika.

Vonkajšou dlhovou krízou sú nazývané prípady, kedy nie je súkromná firma alebo banka schopná splácať svoje dlhy v zahraničí. Ďalším typom dlhovej krízy je kríza interná, ktorá sa prejavuje „ *chronickou vnútornou predĺženosťou ekonomik, platobnou neschopnosťou podnikov a nárastom objemu klasifikovaných úverov. Interná dlhová kríza často vedie k zamrazeniu úverového dlhu (credit crunch) s negatívnymi dôsledkami pre reálnu ekonomiku.* „ Tento typ finančnej krízy je typický pre finančnú krízu v 90.tých rokoch v Japonsku (Dvořák, 2008, s. 171).

1.2 Globálna finančná kríza 2008-2009

Predchádzajúca kapitola bola venovaná samotnej definícii finančných kríz. Ako bolo naznačené, problematika finančných kríz je zložitá a ťažko prediktovateľná porucha finančného systému, ktorá v dnešnom globalizovanom svete môže vyvolať katastrofálne následky. V nasledujúcej kapitole bude bližšie predstavený priebeh finančnej krízy 2008-2009, ktorá naplno prepukla v Spojených štátoch amerických a nabrala globálny charakter.

V priebehu posledných 15 rokov došlo k rozmachu tieňového bankovníctva a ďalším zmenám v charaktere finančného systému od čias ázijskej finančnej krízy, predovšetkým k rozmachu finančnej globalizácie. Hlavným rysom finančnej globalizácie je, že investori majú obrovské balíky peňazí umiestnené v zahraničí. Pre ilustráciu možno uviesť stav v predvečer ázijskej krízy (1996), kedy objem amerických aktív v zahraničí činil 52% HDP a objem pasív 57% HDP. V roku 2007 už bol objem aktív 128% HDP a pasív 145%, čo zvyrazňuje postavenie USA ako čistého dlžníka (Krugman, 2008).

Bolotov, Čajka a Gajdušková (2013) uvádzajú niekoľko špecifik, ktoré charakterizujú globálnu finančnú krízu z roku 2008-2009 a následnú ekonomickú a dlhovú krízu. Na rozdiel od predchádzajúcich finančných kríz sa táto finančná kríza prejavila hlboko rozsiahlejšie a mala globálny dopad, čo sa prejavilo i reálnym poklesom v svetovom HDP. Hĺbka poklesu v svetom HDP predstavovala cca. 0.611-2.247%. Rovnako ako ďalší autori, napríklad Dvořák (2008), Švihlíková (2010), Kohout (2010) sa zhodujú v podobnosti niektorých znakov finančných kríz, ktoré predchádzali ich vzniku. Medzi tieto znaky patrí napríklad žiadna, alebo len malá predvídateľnosť udalostí, pôvod a významný dopad vo vyspelých ekonomikách, porovnateľným s Veľkou hospodárskou krízou z roku 1930, ako i rýchle rozšírenie do ďalších krajín sveta. To, že finančná kríza vykazuje znaky systematickej finančnej krízy podtrhuje i fakt, že sa prejavila komplexnejšie. Finančná kríza 2008-2009 sa rozšírila nie len vo finančnom, ale tiež nefinančnom sektore.

Podobne ako píše Krugman (2008) o finančných krízach minulých dekád, môžeme i u tejto finančnej krízy pozorovať absenciu rýchlych a správnych riešení, čo je možno príčinou toho, že sa finančná kríza hlboko rozšírila i do ďalších nefinančných sektorov. Taktiež je možné konštatovať určitú podobnosť s predchádzajúcou Ázijskou finančnou krízou z rokov 1997-1998, kedy si ekonómovia prvýkrát začali pripúšťať nutnosť systematických zmien.

V ďalších kapitolách budú bližšie popísané vybrané finančné krízy minulého a taktiež tohto storočia, na základe ktorých bude možné posúdiť podobnosť udalostí, ktoré predchádzali vzniku jednotlivých finančných kríz. Ak by sme uvažovali nad jednotlivými znakmi, ktoré uviedli títo autori, dalo by sa súhlasiť s Krugmanom (2008), ktorý varuje nad nepoučiteľnosťou vlád a znamením, že problémy z hospodárskej depresie v dnešnom svete nezmizli. Udalosti, ktoré predchádzali finančnej kríze z roku 2008 predpovedali ekonomický rast v svetovom meradle a ekonómovia a politici uisťovali spoločnosť tým, že krízy, ktoré si svetové ekonomiky prežili, už nemôžu nastať. Opak bol však pravdou. História finančných kríz tak predpovedá relatívne neistý výhľad do budúcnosti.

1.2.1 Štruktúra ekonomiky USA pred vypuknutím krízy

Finančná kríza 2008-2009 sa do celého sveta rozšírila po vypuknutí v Spojených štátoch amerických, ktoré boli dovtedy považované za najrozvinutejšiu ekonomiku sveta, ktorá má dobre dotovaný sektor poľnohospodárstva a silne rozvinuté služby. Problémy, ktoré v ekonomike USA prepukli a na ktorých sa podieľala politika finančných inštitúcií, postupne viedli k prepuknutiu americkej krízy s nehnuteľnosťami a hypotečnému boomu. USA, ktoré donedávna stavali svoju ekonomiku na priemysle, ktorý najčastejšie tvorí základnú mzdu, začali postupne od tohto systému ustupovať a čiastočne z dôvodu konkurencieschopnosti, presúvať výrobu do zahraničia a zvyšovať tak svoju závislosť na exporte (Švihlíková, 2010, s.47).

Podľa Švihlíkovej (2010, s.48-50) sa tieto zmeny prejavili v tlaku na dovoz a straty konkurencieschopnosti, vyplývajúcej z úplnej absencie výroby niektorých výrobkov, stagnujúcich príjmov najmä u nižších a stredných vrstiev, silnej príjmovej polarizácie a snahe dosahovania veľkého zisku, pričom sa jednalo len o krátkodobé uvažovanie firiem a ich dôrazu na aktuálnu tržnú hodnotu.

Takýto prechod k zvyšovaniu finančných aktivít a znižovaniu vlastnej výroby a rozvoju priemyslu môže byť príkladom nepriaznivého vplyvu globalizácie, kedy sa značná časť vlastnej produkcie presúva do zahraničia, z dôvodu celkového znižovania nákladov, napríklad z dôvodu lacnejšej pracovnej sily a lacnejších výrobných vstupov. Ekonomika krajiny tak znižuje voči ostatným krajinám svoju konkurencieschopnosť a zvyšuje závislosť na exporte, čím v podstate znižuje i vlastné príjmy a vyvoláva stagnujúce príjmy zamestnancov, čo má za

následok zníženie kúpyschopnosti vlastného obyvateľstva. Globalizácia sa prejavuje ako v nefinančnom, tak i vo finančnom sektore, z čoho vyplýva zjavná previazanosť i finančného trhu. To je dôvodom rozširovania finančných kríz z jednej krajiny do okolitých zemí. V prípade finančnej krízy 2008-2009 možno pozorovať dopad na reálnu ekonomiku na globálnej úrovni.

1.2.2 Príčiny vzniku globálnej finančnej krízy 2008-2009

Recesia a kríza nasledovala dlhšie obdobie expanzie amerického trhu s nehnuteľnosťami a hypotečných úverov. Expanzia realitného trhu začala v roku 1990, v nezmenšenej miere v čase recesie v roku 2001, a v ďalšom období dynamicky pokračovala. Priemerné ceny domov v Spojených štátoch sa oproti roku 1998 v roku 2006 viac ako zdvojnásobili, čo predstavovalo najprudší nárast cien nehnuteľností v histórii USA (Weinberg, 2013).

Americký Federálny rezervný systém (FED) totiž na obranu proti vypuknutiu recesie, udržoval úrokové sadzby na veľmi nízkej úrovni. To bolo príčinou obrovského stavebného boomu a poskytovaniu lacných a dostupných úverov. Úver bol prakticky schopný dostať každý. Niektoré hypotečné firmy poskytovali úvery dokonca i bez doloženia dokladu o príjmoch. Úvery boli poskytované vo veľkej miere imigrantom z Latinskej Ameriky. Len za rok 2005 dostalo hypotéku na bývanie zhruba 375000 hispánco. Firmy ľudí lákali na neobvykle nízke úroky, avšak zahrňovali dodatky o neskoršom možnom navýšení. Na tieto hypotéky sa nalákali väčšinou klienti, ktorí boli menej vzdelaní, alebo ako v prípade imigrantov z Latinskej Ameriky, nerozumeli ani anglicky (Kohout, 2011, s.12).

Celá táto bublina bola na oko maskovaná za pekne zostavenými balíčkami. Švihlíková (2010, s.53-54) popisuje tzv. **princíp poolu** – „*teda zhromažďovanie prapodivných cenných papierov, napr. nekvalitných hypotečných listov, ale i dlhov z kreditných kariet do sofistikovane znejúcich balíčkov, ktoré vyzerajú ako sľubné investície, a pokiaľ navyiac dostanú od ratingových agentúr hodnotenie AAA, vyzerajú že nie sú rizikové.*“ Za týmito výhodnými „balíčkami“ sa v skutočnosti skrývala hypotékou zaťažená nehnuteľnosť, ktorá sa pod zaujímavým finančným derivátom investorom nezdala riskantná.

Podľa Musílka (2008) cenová bublina, ktorá sa vytvorila na americkom trhu s nehnuteľnosťami bola následkom nadhodnotenia aktív investorov a jej neočakávané spľasknutie spustilo mechanizmus hlbkej finančnej krízy, ktorá sa jednoducho preliala do

d'alších krajín. Spustila prudký pokles hodnôt aktív, čo malo dopad nie len na majiteľov nehnuteľností, ale i na poskytovateľov finančných zdrojov (investorov a bánk).

V súčasnej dobe sa otázkam finančnej krízy 2008-2009 venuje pomerne veľké množstvo autorov a i keď sa názory na príčiny jej vzniku čiastočne líšia, korene krízy nachádzajú vo viacerých podobných poruchách finančného systému. Friedman (2011, s.288) uvádza päť hlavných príčin finančnej krízy: vláda podporovala hypotečné úvery pre ľudí, ktorí nenesú dobré úverové riziká, regulácia ratingových agentúr vládou, nezdravá menová politika, nepostihnuteľné zákony, stanovené normy z roku 2001, ktoré upravujú kapitálové požiadavky bánk. Autor ju pokladá za krízu regulovaného kapitalizmu, pričom si kladie otázku, či boli primárnou príčinou krízy regulácie, či samotný kapitalizmus.

Podrobnejšej analýze príčin vzniku finančnej krízy sa vo svojej štúdií venuje napríklad Musílek (2008), ktorý za hlavné príčiny pokladá splasknutie cenovej bubliny nehnuteľností, nadmernú úverovú expanziu, nadmernú špekuláciu finančných jednotiek, regulačnú arbitráž, rozšírenie záporných externalít, neefektívne fungovanie trhu ratingových hodnotení, nepoctivé praktiky², celosvetovú finančnú paniku a inštitucionálnu nedokonalosť finančných trhov.

Ďalší pohľad na vznik finančných kríz je názor Kohouta (2010, s.9), podľa ktorého „ za každou finančnou alebo bankovou krízou stojí politická chyba. Buď ide o chybnú menovú politiku alebo o chybnú rozpočtovú politiku. Prípadne tiež o zlú reguláciu trhu alebo o následky neuvážených reakcií na hospodárske problémy. Za každou krízou hľadajte politiku.“

1.2.3 Prejavy globálnej finančnej krízy 2008-2009 a jej následky

Pojem globálna finančná kríza v rokoch 2008-2009 je spojovaná so situáciou v svetovej ekonomike, ktorá nastala bankrotom americkej investičnej banky **Lehman Brothers**, ktorá po neúspešnom pokuse o záchranu v jednaní s americkou centrálnou bankou FED vyhlásila svoj bankrot po 158 rokoch existencie na americkom finančnom trhu, dňa 15. septembra 2008. Odmietnutie záchrany Lehman Brothers možno považovať za jednu z najdramatickejších chýb FEDu. Bankrot banky Lehman Brothers znásobil paniku na finančných trhoch, čo malo

² Autor má na mysli napríklad nelegálne obchodné praktiky, nepoctivé praktiky i zo strany ratingových agentúr, manipulácia trhu, či zneužívanie neverejných informácií.

za príčinu nedôveru všetkých finančných subjektov a prakticky pozastavenie pôžičiek. V prípade banky Lehman Brothers je nutné pripomenúť, že sa nejednalo o komerčnú banku, ale o banku investičnú. Hlavným rozdielom medzi týmito dvoma typmi bánk je, že na rozdiel od komerčnej banky, investičná banka neprijíma vklady a nepožičiava prostredníctvom úverov. Investičná banka v podstate funguje ako maklérska firma (The Economist, 2013).

I to mohlo byť dôvodom, prečo americká centrálna banka FED odmietla jej transformáciu na banku komerčnú. Tým, že odmietla súkromnú finančnú banku zachrániť, nemusela banku finančne podporovať. V snahe ušetriť finančné prostriedky, spustil FED doslova lavínu negatívnych následkov na finančnom trhu a toto rozhodnutie je dodnes kritizované ako jedno z najhorších rozhodnutí FEDu (Kohout, 2010, s. 68).

V súvislosti s problémami i ďalších investičných bánk, žiadali ďalšie veľké americké banky od centrálnej banky FED rovnakú podporu, akú pred tým žiadala banka Lehman Brothers a ktorú FED odmietol zachrániť. Ten však ďalším bankám ako Goldman Sachs a Morgan Stanley v obavách nad katastrofálnymi následkami vyhovel (Stuchlík, 2009).

„V Deň, kedy banka Lehman Brother požiadala o svoju záchranu pred veriteľmi, spadli v priebehu jednej hodiny akciové trhy tak, že z portfólií všetkých investorov zmazali viac ako 300 miliárd dolárov. Index Dow Jones spadol v ten deň o 500 bodov. Z trhu tak zmizlo viac ako 700 miliárd dolárov. Úrokové sadzby na medzinárodnom trhu rapidne vzrástli a trh s medzibankovými úvermi sa takmer zastavil.“ (Stuchlík, 2009)

Opatrenia, ktoré začala americká vláda preberať, sa zdali dovedy nemožné. Vláda začala preberať záruky za bankové inštitúcie, ktoré boli presýtené toxickými aktívami. Niektoré banky boli postupne znárodnené, do iných vláda doslova prelievala stovky miliárd. Americká vláda stále uistovala, že problémy, ktorá má sú síce väčšie, ako predpokladala, no americká ekonomika bude rásť, len pomalšie. Postupne sa však ukázalo, že problémy nemajú len finančné inštitúcie. Island sa ukázal ako jedno veľké kasíno, ktorého najdôležitejšie banky majú dlh, pohybujúci sa na hranici šesť násobku HDP zeme. Problémy sa začali prejavovať v rade ďalších európskych zemí. V problémoch sa ocitlo napríklad Maďarsko, či Ukrajina, teda najmä krajiny, ktoré mali veľké saldo pôžičiek v zahraničných menách (Švihlíková, 2010, s. 56-58).

Islandská finančná kríza

Pre Island, ktorého celkový počet obyvateľov nepresahuje 300 000 bol typickým zdrojom národného hospodárstva rybolov a jeho prírodný potenciál, no zároveň malá uplatniteľnosť vzdelanejšej vrstvy obyvateľstva.

Pre finančný systém bol typický malý počet bánk a konzervatívna centrálna banka. To sa v posledných rokoch zmenilo a Island sa rozhodol stať finančným centrom. V priebehu rokov 2005-2006 islandské bankovníctvo doslova expandovalo do zahraničia, čo sa postupne prejavilo vedľajšími negatívnymi účinkami. Objem depozít do konca roku 2007 vzrástol viac ako tridsaťdvakrát, čo malo za následok inflačné tlaky a niekoľkonásobné zvyšovanie úrokových sadzieb. V dobe kedy prepukla finančná kríza mala islandská ekonomika objem úverom vo výške až 850% HDP. Islandská situácia sa tak stala neúnosnou a Island vyhlásil bankrot, ako prvá vyspelá západoeurópska krajina v povojnovom období (Kohout, 2010, s. 168-176).

Prechod z krízy finančnej na krízu dlhových

Dlhová kríza je úzko spojená s krízou finančnou. V tomto ohľade môžeme nachádzať podobnosť súčasnej krízy s krízou predchádzajúcou, napr. v Argentíne, kedy sa štáty nachádzajú v situácii, že požiadajú o pomoc IMF. V krajnom prípade vyhlásia neschopnosť splácať svoje záväzky.

Problémy, ktoré nastali v Grécko otriasli celou eurozónou. Problémy Grécka sú často pripisované ich vlastným chybám a nezodpovednému hospodáreniu. Problém verejných financií Grécka je síce jasný, korene ich pôvodu už natoľko zrejmy nie je. Až po roku 2009 boli odhalené dlhodobé štatistické machinácie, ktorých sa Grécko dopustilo pred vstupom do eurozóny (Švihlíková, 2010, s. 87-99). Grécke problémy sa prejavili v dvoch typoch kríz a to v kríze rozpočtovej a menovej. Kohout (2010, s. 232) uvádza, že predchodcom menovej krízy je prijatie eura, ktoré je pre grécku ekonomiku „príliš tvrdé“. Podľa Kohouta (2010) Grécko potrebovalo lacnejšiu menu, aby bolo schopné vyrovnáť obchodnú a platobnú bilanciu.

Cestovný ruch patrí v Grécku medzi najväčší priemysel, ktorý sa v roku 2011 podieľal na tvorbe HDP Grécka takmer 16% a vytvoril jedno z piatich pracovných miest, sa vplyvom dlhovej krízy Grécka prepadol v počte medzinárodných prízjazdov až o 5,5%. Najviac

návštevníkov, až 89,3% z celkového počtu príjazdov tvoria návštevníci z Európy. Oproti roku 2011 klesol počet príjazdov európskych návštevníkov taktiež o 5,5% , z 14,7 miliónov na 13,9 milióna v roku 2012 (Chrepa, 2013).

1.2.4 Dopad globálnej finančnej krízy 2008-2009 na medzinárodný CR

UNWTO (2011) na základe makroekonomických analýz uvádza kľúčové zmeny vývoja CR, na ktoré mala vplyv globálna ekonomická kríza v rokoch 2008-2009:

- Globálna ekonomická kríza 2008 až 2009 mala významný dopad na medzinárodný CR, doteraz najzávažnejší za posledné dekády. V roku 2009 sa medzinárodné príjmy z CR odhadujú na 611 bil. eur, čo je oproti predošlému roku pokles približne o 30 bil. eur. Medzinárodné príjazdy návštevníkov klesli o 4 percentá a príjmy z medzinárodného CR v reálnom vyjadrení (očistený o kolísanie výmenných kurzov a infláciu) až o 6 percent. Tieto údaje ukazujú úzky vzťah medzi oboma ukazovateľmi.
- Pokles medzinárodného turizmu sa v roku 2009 prakticky prejavil na globálnej úrovni, ale špecificky boli najcitelnejšie dotknuté destinácie s vysokou závislosťou na európskych a amerických zdrojových trhoch. Prakticky všetky regióny utrpeli pokles v medzinárodných príjazdoch návštevníkov s výnimkou Afriky.
- Obchod so službami cestovného ruchu bol ovplyvnený viac ako iné segmenty ekonomiky, dôkladná analýza však nie je z dôvodu absencie dát dostupná.
- Na základe dát o zamestnanosti v bytovacích a stravovacích zariadeniach, bola zamestnanosť v CR menej ovplyvnená a mala vyššiu tendenciu na obnovenie oproti ostatným sektorom ekonomiky. V rozvojových ekonomikách zamestnanosť v službách CR počas krízy dokonca stúpala.

2 EKONOMICKÉ KRÍZY 20. STOROČIA A ICH DOPAD NA CESTOVNÝ RUCH

Cestovný ruch sa v priebehu 20. storočia začal prejavovať ako masový jav, ktorý sa postupne rozvíjal pod vplyvom politicko-ekonomickej situácie vo vyspelej spoločnosti. V tomto storočí sa subjektom cestovného ruchu stáva stále širšia vrstva obyvateľstva. Dôvodom rozvoja cestovného ruchu je postupné splňovanie jeho predpokladov a to predovšetkým sloboda pohybu a možnosť uspokojenia nielen základných potrieb. Predpokladom rozvoja cestovného ruchu je dostatok finančných prostriedkov a disponibilný fond voľného času (Beránek, 2013, s.9-10). Cestovný ruch, v jeho modernom pojmání sa formuloval s nástupom priemyselnej revolúcie a neskôr i dopravy.

Kapitola začína 70.rokmi 20.storočia, s ktorými spájame rozpad brettonwoodského systému a tzv. štrukturálnu krízu. Toto obdobie predstavuje zlom nielen v ekonomickej rovine, ale taktiež v zmene ideologickej a praktickej politiky, kedy skončila „zlatá éra“ socializmu a postupný prechod k novým politicko-ekonomickým teóriám, ktoré položili základ dnešnej globalizácie (Švihlíková, 2010, s. 16).

2.1 70té roky 20. Storočia

V roku 1973 prepukla ropná kríza, ktorá ukázala mieru závislosti západného sveta od tejto komodity. V Spojených štátoch sa ceny zvýšili z pôvodných štyroch dolárov na dvanásť dolárov za barel. Takýto nárast cien mal ďaleko širší dopad, než na vojenské uvažovanie (Švihlíková, s.16, 2010).

Vysoké ceny ropy sa taktiež prejavili v dopyte po cestovnom ruchu. Rapídne zvýšenie ceny ropy malo hlboký dopad na letectvo. Ceny leteckého benzínu boli v porovnaní s predchádzajúcim období tak vysoké, že leteckým spoločnostiam neostala iná možnosť, než zvýšiť ceny cestujúcim. Zvyšujúce ceny leteník ovplyvnili zákaznícke vnímanie a voľbu destinácie. Zaznievali úvahy, že inflácia zvýši kapitálové požiadavky a ceny turistického sektora. Inflácia mala vplyv i na vysoké ceny surovín, pôdy, práce, energií a taktiež vysoké úrokové sadzby na kratšie časové periódy, ktoré tlačili splácanie pôžičiek na výstavbu hotelov, výstavbu letísk a ďalšieho vybavenia infraštruktúry. Ceny sa tak zvýšili i u cien za ubytovanie, dopravu, suveníry a ostatných služieb pre turistov (Wall a Mathieson, 2006, s.151). Vysoké

ceny ovplyvnili celkové chovanie turistov a dopyt po službách cestovného ruchu. Táto kríza je príkladom vysokej citlivosti turistov na zmeny cien.

Nerovnováhu v svetovej ekonomike podľa Švihlíkovej (2010, s.17-18) ešte dovŕšil rozpad brettonwoodského systému, ktorý mal za úlohu stabilizovať svetový obchod. V 70.tých rokoch tak Spojeným štátom vzišli silní exportní súper (Nemecko a Japonsko). 70.té roky sú podľa Švihlíkovej taktiež typické prechodom k službám a mimo to, že sa v priebehu týchto rokov zišlo viacero kríz, došlo k technologickým zmenám a prechodu na pracovne menej náročný ekonomický rast.

2.2 Finančné krízy v Latinskej Amerike

Štáty Latinskej Ameriky sa po celé generácie zmietali v otrasoch menových kríz. Jedným z problémov Latinskej Ameriky bola politická nestabilita, vyvolaná častými zmenami vlád, ktoré si voličov kupovali populistickými programami, ktoré si tieto krajiny nemohli dovoliť. Štáty Latinskej Ameriky sa tak uchýľovali k obrovským pôžičkám, ktoré vyústili v nesolventnosť a neschopnosť splácať dlhy. Došlo k eliminácii bankoviek a následne k hyperinflácii (Krugman, 2009, s. 32-33). Ekonomický vývoj tak viedol k prepuknutiu Latinskoamerickej dlhovej krízy (1982-1989). Korene krízy sa zrodili v Mexiku. V roku 1982 mexický minister financií J. Silva-Herzog prehlásil, že Mexiko nebude schopné dostať svojim záväzkom pri splatnosti svojho hlavne dolárového dlhu, ktorý dosahoval čiastky takmer 80 mld. USD. Kríza sa najprv rozšírila v Južnej Amerike, čoskoro však zasiahla i ďalšie rozvojové zeme. K vzniku krízy prispelo mnoho okolností, pričom jej korene je možno sledovať v dlhšej minulosti pred vznikom krízy (Dvořák, 2008, s.195).

Latinskoamerická kríza v 80tých rokoch 20.storočia a postupná ekonomická liberalizácia vyvíjali tlak na postupnú privatizáciu. V dobe, kedy sa Latinskoamerické krajiny zmietali v krízach, si vlády začali uvedomovať príjmy, ktoré plynú z turizmu. Cestovný ruch sa stával poháňačom ekonomík menej rozvinutých krajín, vrátane väčšiny Latinskoamerických krajín a Karibiku. V roku 1986 boli odhadované príjmy z medzinárodného turizmu podľa WTO okolo 115 miliónov USD, z toho podiel Latinskej Ameriky predstavoval takmer 10% celkových príjmov z medzinárodného turizmu (Meyer – Arendt, 1990, s. 199-207).

Ďalším zlomom bol rok 1994, kedy v Mexiku prepukla tzv. **Tequilová kríza**. Problémom Mexika bol vysoký príliv krátkodobého kapitálu, ktorý tvoril okolo 90% z celkového prílivu

kapitálu a ten kryl deficit bežného účtu (Švihlíková, 2010, s.32). V čase, keď sa mala mexická vláda rozhodnúť, ako zabrániť odlivu devizových rezerv a mala zabrániť strate dôvery zahraničných investorov, zvolila nedostatočnú mieru devalvácie a dokonca protiprávne poskytla informácie niektorým podnikateľom, ktorých žiadala o radu pri devalvácii pesa. Tieto kroky priviedli Mexiko do nebezpečnej finančnej krízy, ktorá priviedla do závažnej krízy i Argentínu, s ktorou Mexiko zdieľalo nastavenie zmenového kurzu. Záchranné balíčky pre Mexiko a Argentínu nezabránili spomaleniu ekonomiky, no do konca roka 1995 sa však investori upokojili a opäť začali veriť zdraviu ich ekonomík (Krugman, 2009, s.32).

V období Latinskoamerickej krízy, ktorá prepukla v rokoch 1982-1989 sa medzinárodný turizmus stále rozvíjal. Príklad Latinskej Ameriky ukazuje ekonomický význam cestovného ruchu, ako významný zdroj príjmov pre ekonomiku krajiny. Podľa analýz WTO v rokoch 1988-1997 medzinárodný príjazdový turizmus vzrástol o 5%, kým príjmy z medzinárodného turizmu, vrátane dopravy vzrástli až o 9%. Príjmy z cestovného ruchu sa v roku 1997 podieľali na celkovom exporte tovaru až 8% a takmer 35% na celkovom exporte služieb (Harrison, 2001, s.78-79).

2.3 Ázijská kríza 1997-1998

Na rozdiel od predošlých kríz ázijská kríza neznamenal len vnútorné ojedinelé zlyhanie, ale naznačila, že niečo nie je v poriadku v systéme. Až do súčasnej depresie 21.storočia sa prejavila ako najhlbšia a najrozšírenejšie finančná kríza, ktorá mala negatívny dopad na Rusko a ďalšie rozvíjajúce sa trhy ako Brazília, či Argentína. Ozývali sa hlasy, ktoré začali spochybňovať racionalitu finančných trhov. Na negatívne rozšírenie krízy prispel svojimi požiadavkami i IMF, ktorý požadoval zavrieť každú banku, ktorá nespĺňovala kritéria kapitálovej primeranosti. Ďalšou zaujímavou radou bol predaj „nadbytočných aktív“, čo by umožnilo americkým investorom prístup k firmám, ktoré dovedy nechceli ázijské vlády sprístupniť (Švihlíková, 2010, s.16). Po prepuknutí krízy nasledovala rada ďalších udalostí, ktoré nakoniec kulminovali zvrhnutie indonézskeho prezidenta Suharta. Tieto udalosti získali široké pokrytie v medzinárodných médiách. Nepokoje v rokoch 1997 a 1998, ktoré odstupňoval anti-Čínske postoje sa stali zvláštnym problémom väčšiny ázijských trhov a sú pravdepodobnou príčinou poklesu príjazdov turistov z Hongkongu (47,3% v roku 1998) a Taiwanu (30,4% v roku 1998), uvádza Laws a kol. (2007, s.362-368).

3 METODIKA PRÁCE

Táto kapitola je venovaná metodike použitej v praktickej časti bakalárskej práce k dosiahnutiu stanovených cieľov práce. V praktickej časti bude postupne analyzovaný dopad finančnej krízy v rokoch 2008-2009 na cestovný ruch krajín V4. Kľúčovým faktorom trhu CR je **dopyt po službách CR**. K prognózovaniu dopytu po službách CR je nevyhnutné mať spoľahlivé informácie o tom, koľko účastníkov navštívi danú krajinu, koľko času v nej strávi a koľko peňazí v krajine utratí. Beránek a kol. (2013, s. 219) uvádzajú ukazovatele pomocou ktorých možno merať reálny dopyt po službách CR:

- počet príjazdov;
- počet prenocovaní;
- priemerné výdaje, ktoré pripadajú na jedného návštevníka.

Prognózovanie dopytu po službách CR je možné tvoriť dvoma prístupmi a to **kvalitatívnym** a **kvantitatívnym**. Kvalitatívny prístup vychádza z názorov ľudí, ktorí sú oslovení najčastejšie pomocou dotazníkového šetrenia. Kvantitatívny prístup na rozdiel od kvalitatívneho je menej subjektívny a za svoj základ využíva štatistické informácie za predchádzajúce obdobie. Kvantitatívne prístupy využívajú k modelovaniu dopytu na strane dopytu po službách CR kauzálne a nekauzálne modely (Beránek a kol., 2013, s. 218-219). Vzhľadom k charakteru práce bol v tejto práci využitý kvantitatívny prístup za pomoci štatistík EUROSTATu, ktorý pravidelne prináša dáta o dopyte CR na nadnárodnej úrovni. Štatistický monitoring v CR na nadnárodnej úrovni sledujú i ďalšie organizácie a inštitúcie. Medzi najvýznamnejšie patrí UNWTO, WTTC, WTO, OECD, OSN a ďalšie (Palatková, 2011, s. 81-84).

EUROSTAT – snaží sa harmonizovať národné štatistiky vo všetkých oblastiach, vrátane cestovného ruchu (Franke a kol., 2012, s. 97).

3.1 Kauzálne modely

Kauzálne modely sú ekonomicko-matematické metódy, ktoré sa pokúšajú nájsť závislosť dopytu účastníkov CR na zmene niektorých premenných, ktoré na ňu môžu mať vplyv a pomocou nich prognózovať budúci dopyt. Medzi najčastejšie používané kauzálne modely patrí regresná analýza. Hlavnou funkciou dopytu v službách CR sú viacfaktorové závislosti,

medzi ktoré patria úroveň osobných príjmov, menového kurzu, cenová hladina, zrovnateľnosť cien a podobne (Beránek, 2013, s. 220).

Regresná analýza

Metódy regresnej analýzy sa používajú pri zisťovaní závislosti určitej kvantitatívnej premennej na jednej alebo viacerých ďalších kvantitatívnych premenných, tzv. regresoroch. Cieľom regresnej analýzy je popísať túto závislosť pomocou vhodného modelu. Na základe počtu premenných rozlišujeme jednoduchú a viacnásobnú regresiu. Podľa typu regresnej funkcie sa rozlišujú lineárne a nelineárne modely. V tejto práci sú ďalej použité jednoduchá lineárna regresná funkcia, ktorú možno vyjadriť pomocou lineárnej priamky:

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots, \text{ kde } Y \text{ je závislá a } X_i \text{ sú regresory.}$$

Pomocou bodového grafu určíme rastovú tendenciu. Mieru závislosti premenných určíme pomocou korelačného koeficientu (Statsoft.cz, 2014).

Korelácia

Korelácia vyjadruje relatívnu mieru závislosti vo vzájomnom vývoji dvoch časových radov, napr. x_t, y_t . Mieru závislosti dvoch časových radov udáva koeficient korelácie.

Paersonov korelačný koeficient:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

Koeficient korelácie nadobúda hodnoty v intervale $< -1, 1 >$. Pri nezávislosti X a Y je koeficient korelácie roven 0 (to neplatí napríklad u dvojice nahodilých veličín X a $Y=X^2$). V prípade kladnej korelácie hodnoty oboch veličín stúpajú, v prípade zápornej korelácie hodnota jednej veličiny stúpa a druhej klesá (Hančlová, 2003).

3.2 Nekauzálne modely

Nekauzálne modely sú založené na skúmaní trendov jednej premennej, napríklad počet návštevníkov, prenocovaní, HDP CR a podobne. Kauzálnym modelom je napríklad analýza časových radov, ktorá sa zobrazuje v podobe grafu, či tabuľky (Beránek, 2013, s. 220).

Analýza časových radov je taktiež súčasťou bakalárskej práce, použitá pri pozorovaní zmien ukazovateľov, spôsobených finančnou krízou. Hlavným cieľom tejto analýzy je sledovanie dynamiky ekonomických javov. „*Ekonomickou časovou radou sa rozumie rada hodnôt istého vecne a priestorovo vymedzeného ekonomického ukazovateľa, ktorá je usporiadaná v čase od minulosti do prítomnosti.*“ ARTL, ARTLOVÁ (2009, s. 11)

Ekonomické časové rady sú charakteristické: a) trendom, b) sezónnosťou, c) podmienenou heteroskedasticitou, d) nelinearitou, e) spoločnými vlastnosťami viacerých časových radov. Tieto vlastnosti sa spravidla neobjavujú naraz, ich prítomnosť závisí na typu časovej rady. Pri skúmaní časovej rady je dôležité zistiť, či majú podobný trend, sezónnosť alebo volatilitu (Artl, Artlová, 2009, s. 12).

Koeficient prírastku časovej rady:

$$p_t = k_t - 1 \text{ (} . 100 \% \text{)}$$

Koeficient prírastku časovej rady je koeficient rastu, zmenšený o jednotku, vyjadrovaný v percentách. Pomocou neho zistíme o koľko percent vzrástla pozorovaná hodnota v porovnaní s predchádzajúcim obdobím.

Kĺzavé priemery

Metóda kĺzavých priemerov sa zakladá na predpoklade, že je časová rada y_t pre $T=1,2,\dots,T$ rozdelená na kratšie časové úseky o počte hodnôt $2m+1$, na ktorých sa odhadujú lokálne polynomicke trendy určitého stupňa (Hančlová, 2003).

$$F_{(t+1)} = \frac{1}{N} \sum_{j=1}^N A_{t-j+1}$$

Kde: N – počet predchádzajúcich období, zahrnutých do výpočtu kĺzavého priemeru;

A_t – aktuálna hodnota v čase t ;

F_t – predpovedaná hodnota v čase t (Hančlová, 2003).

Pomocou týchto štatistických metód bude postupne prevedená analýza jednotlivých krajín V4. Pomocou vhodných modelov bude taktiež navrhnutá predikcia vývoja cestovného ruchu na nasledujúce obdobie.

II. PRAKTICKÁ ČASŤ

4 ANALÝZA DOPADU FINANČNEJ KRÍZY NA CR V KRAJINÁCH VYŠEHRADSKEJ SKUPINY (V4)

4.1 Základné údaje o Vyšehradskej skupine (V4)

Cieľom práce je analyzovať dopad finančnej krízy na cestovný ruch v krajinách Vyšehradskej skupiny (ďalej V4). Úvod analytickej časti je preto venovaný vymedzeniu pojmu V4 a hlavných cieľov, ktoré Vyšehradská skupina v rámci spolupráce medzi členskými štátmi sleduje.

Vyšehradská skupina je neformálne zoskupenie štyroch členských krajín Európskej únie a NATO – Českej republiky, Slovenskej republiky, Maďarskej republiky a Poľskej republiky. 15.2.1991 bola vo Vyšehrade (Visegrád, Maďarská republika) podpísaná Vyšehradská deklarácia vtedajším česko-slovenským prezidentom Václavom Havlom, poľským prezidentom Lech Walesom a maďarským predsedom vlády Jozséfom Antallom so spoločným cieľom zaradiť sa naspäť do dnešnej Európy a postupnou elimináciou pozostatkov totalitného režimu. Krajiny naďalej spolupracujú v oblastiach, akými sú napríklad hospodárska politika, infraštruktúra, cezhraničná spolupráca, presadzovanie spoločných záujmov EÚ i vo vzťahu k tretím krajinám a ďalších. Základom aktivít je program, ktorý predkladá predsednícka krajina. Od 1. 7. 2014 predsedá Vyšehradskej skupine Slovenská republika (Mzv.sk, 2014).

Kapitola č.4 je rozdelená do štyroch častí, pričom každá podkapitola sa zaoberá cestovným ruchom a analýzou dopadu finančnej krízy na cestovný ruch v každej krajine Vyšehradskej skupiny jednotlivo. Analýza sa zaoberá podielom CR na národnom hospodárstve krajín a jeho významu. Pomocou grafického znázornenia časových radov bude sledovaný vplyv finančnej krízy na vybrané ukazovatele a analýza možných ekonomických príčin vývoja CR. Za základné ukazovatele vývoja CR zemí V4 boli zvolené nefinančné ukazovatele návštevnosti HUZ, pomocou ktorých bude v návrhovej časti pomocou metodiky uvedenej v teoretickej časti práce, prevedená predikcia budúceho vývoja CR sledovaných krajín. Zdrojom dát sú národné štatistiky a štatistiky EUROSTATu.

4.2 Česká republika

4.2.1 Ekonomická výkonnost' cestovného ruchu v České republice

V České republice odvetvie cestovného ruchu síce nepatrí medzi klúčové odvetvia národného hospodárstva, no i napriek tomu nie je z hľadiska podielu na HDP a HPH zanedbateľným sektorom národného hospodárstva. Obchod, doprava a ubytovacie služby a sa na tvorbe HDP podieľajú približne 24% (do tejto kategórie spadá aj tzv. priemysel cestovného ruchu a jemu charakteristické odvetvia). Cestovný ruch ako samostatné odvetvie sa v sledovanom období podieľal na tvorbe HDP približne 3% . Podiel na hlavných makroekonomických ukazovateľoch HDP však vyjadruje len tzv. priamy vplyv cestovného ruchu (ČSÚ, 2015).

Tab. 1: Porovnanie vývoja celkového HDP a HDP CR v ČR (v bežných cenách, indexy)

	HDP	HDP CR
2004/2003	109,16	112,69
2005/2004	106,55	96,84
2006/2005	107,65	100,89
2007/2006	109,26	103,12
2008/2007	104,79	100,36
2009/2008	97,67	100,81
2010/2009	100,81	96,13
2011/2010	101,74	102,02
2012/2011	100,63	100,35

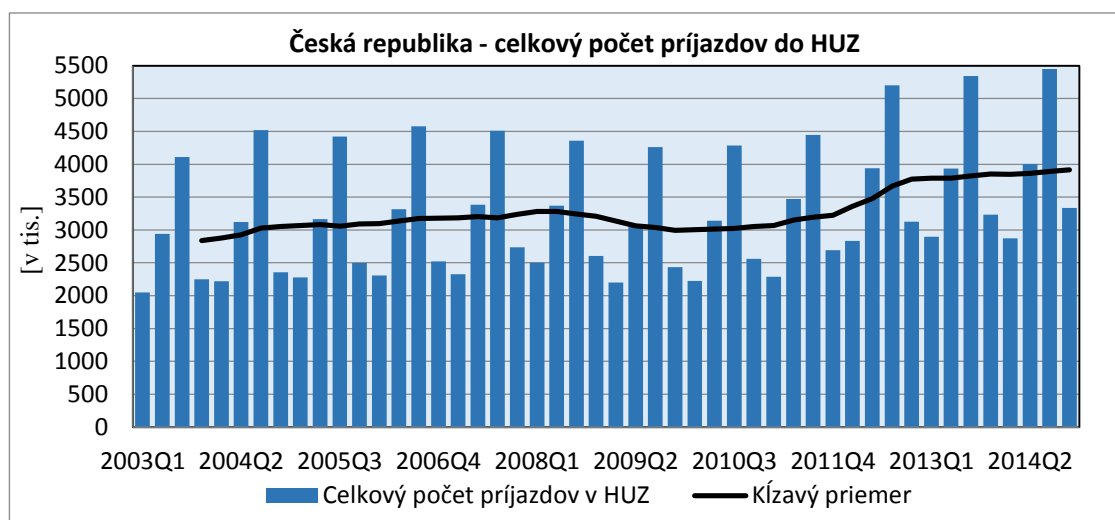
Zdroj: ČSÚ, vlastný výpočet

V tabuľke č. 1 je znázornená medziročná zmena HDP CR a celkového HDP Českej republiky. Najvyšší nárast HDP v odvetví CR zaznamenal v roku 2004, kedy sa hodnota zvýšila oproti predchádzajúcemu roku o 12,69%. Tento nárast mohol pozitívne ovplyvniť vstup Českej republiky do EÚ, vďaka ktorému boli odstránené viaceré bariéry ostatným členským krajinám. Priaznivo sa cestovný ruch vyvíjal i v ďalšom období až do roku 2009, kedy nastal pokles celkového HDP ČR oproti roku 2008 o 2,33%, čo možno prisudzovať vplyvu finančnej krízy na národné hospodárstvo. Hneď rok na to sa tento pokles prejavil i na HDP CR a to ešte intenzívnejším poklesom, kedy sa oproti predchádzajúcemu roku prepadol až o 3,87%. I tu možno pozorovať väčšiu citlivosť a závislosť cestovného ruchu na ekonomických výkyvoch.

Význam CR pre českú ekonomiku zaznamenávajú aj údaje o zamestnanosti v službách CR. Na základe dát ČSÚ sa v sledovanom období cestovný ruch podieľal na celkovej zamestnanosti zhruba 7,5%, pričom je toto odvetvie charakteristické vysokou sezónnosťou a vyšším podielom skrátenej úväzkov, či práce „na čierno“. V roku 2013 bolo v charakteristických odvetviach CR zamestnaných približne 378 576³ osôb (ČSÚ, 2015). Ďalším významným účinkom CR je platobná bilancia, ktorá spadá do kompetencie ČNB⁴ (ČSÚ, 2015). Na základe dát, ktoré zostavuje ČNB vyplýva, že príjmy z cestovného ruchu, čiže prostriedky, ktoré v Českej republike zanechali nerezidenti majú mierne rastúci trend. V roku 2013 zanechali nerezidenti v Českej republike necelých 139mld.CZK, čo predstavuje zvýšenie z dlhodobého hľadiska od roku 2000 o 20%. Výdaje českých rezidentov klesli oproti roku 2009 oproti roku 2008 takmer o 2,5 %. Dôvodom znižovania výdajov českých rezidentov tak môže byť viacero aspektov: odkladanie druhotných potrieb na neskoršie obdobie, respektíve znižovanie výdajov v rámci ciest, celkové nižšie výdaje domácností, reálny dopad na domácností, ako strata zamestnania, krach slabších podnikateľských subjektov (ČNB, 2015).

4.2.2 Analýza dopytu cestovného ruchu v Českej republike

Graf č.1: Celkový počet príjazdov do HUZ v Českej republike

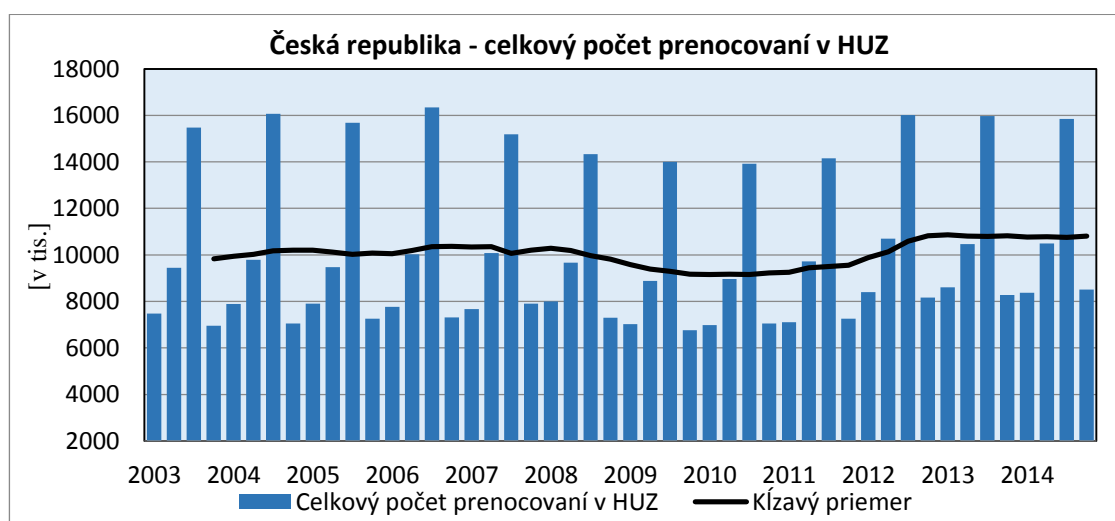
Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

³ Predbežné dáta ČSÚ

⁴ Túto oblasť sleduje ČNB ako súčasť bežného účtu v rámci exportu a importu služieb

Z grafu č.1 je viditeľný pokles príjazdov do HUZ v roku 2008, kedy sa začala prejavovať finančná kríza. Celkový počet príjazdov do HUZ klesol oproti roku 2007 o 125 035 a o rok neskôr o ďalších 849 977 návštevníkov, čo predstavuje celkový prepád počtu príjazdov o 7%. Počet príjazdov rezidentov do HUZ sa vplyvom finančnej krízy prepadol najvýraznejšie v roku 2009, kedy poklesol o 232 937 a v ďalšom roku o ďalších 75 657. Pokles počtu príjazdov nerezidentov sa prejavil v období krízy ešte výraznejšie. Rok 2009 zaznamenal pokles oproti roku 2008 až o 617 040 príjazdov nerezidentov.

Graf č.2: Celkový počet prenocovaní v HUZ v Českej republike

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Finančná kríza sa taktiež výrazne prejavila v počte prenocovaní návštevníkov. V roku 2009 sa celkový počet prenocovaní znížil o 2 621 282, čo predstavuje medziročný pokles o 6,7%. Rovnako ako u počtu príjazdov, klesol omnoho výraznejšie počet prenocovaní v HUZ u nerezidentov, kedy bol medziročný pokles v roku 2009 oproti predchádzajúcemu roku až o 11,2%.⁵

4.2.3 Ekonomické aspekty vývoja CR v Českej republike

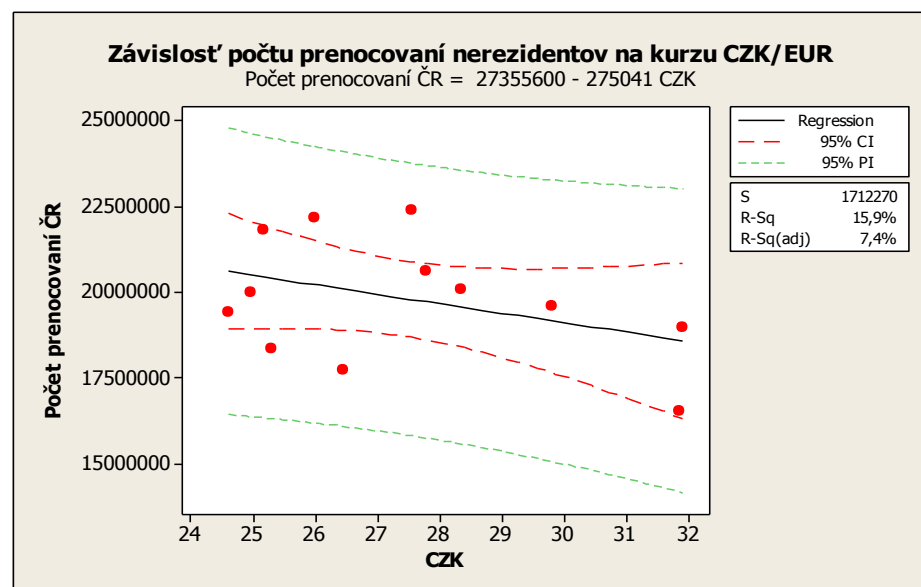
V roku 2008 sa prejavili následky finančnej krízy i na ekonomike ČR. Ako členská krajina Európskej Únie je úzko naviazaná na európske trhy, ktoré nastavujú rámec chovania všetkých subjektov cestovného ruchu. Svojou otvorenou ekonomikou a polohou v strede Európy je silne náchylná na akékoľvek výkyvy európskeho trhu. Podľa ČSÚ je cestovný ruch ČR stále

⁵ Počet príjazdov a prenocovaní v HUZ rezidentov a nerezidentov Českej republiky ukazuje príloha č.1

viac internacionalizovaný hlavne vďaka vysokej návštevnosti Prahy zahraničnými turistami. Príjazdový CR je z makroekonomického hľadiska viazaný na kúpyschopnosti zahraničných trhov, danú disponibilnými príjmami domácnosti, ktorý bol počas finančnej krízy politikou štátnych rozpočtov a vládnymi škrtnami väčšiny krajín stagnujúci. Cestovný ruch je taktiež citlivý na cenovú hladinu, či vývoj menového kurzu. V rámci udržania konkurencieschopnosti sa cenová hladina produktov CR počas posledných rokov výrazne nemenila. Na poklese CR sa mohla taktiež podieľať vysoká nezamestnanosť, či strach „z horších časov“, čo bolo podporované politikmi a obavami z recesie, ktorá bude finančnú krízu nasledovať. Domácnosti menej utrúcali a čakali až sa ekonomika dostane z krízy. Rovnako na túto situáciu reagovali i zamestnávateľia, ktorí z úsporných opatrení prepúšťali zamestnancov alebo odkladali nábor nových zamestnancov. Mnoho malých a stredných podnikov zbankrotovalo, čo ešte väčšmi prehĺbilo nezamestnanosť. Nezamestnanosť v ČR začala prudko stúpať od začiatku roka 2009 a v III. kvartáli sa pohybovala na hladine 7,3% (EUROSTAT, 2015).⁶

Na vývoj CR mohol mať negatívny dopad i vývoj menového kurzu. V roku 2008 posilnila česká korunu na priemernú hodnotu 24,946CZK/EUR (EUROSTAT, 2015). Závislosť kurzu CZK/EUR je ďalej zisťovaná pomocou regresnej analýzy v grafe č. 3.

Graf č. 3: Závislosť počtu prenocovaní v HUZ pri zmene kurzu CZK/EUR

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou programu Minitab

⁶ Príloha č. 5 ukazuje tempo rastu reálneho HDP a mieru nezamestnanosti v Českej republike

Pomocou lineárnej regresnej analýzy je vyjadrený vplyv kurzu českej koruny voči euru (CZK/EUR) na počet prenocovaní nerezidentov (PPN) modelom:

$$\text{PPN v HUZ} = 27355600 - 275041 \text{ CZK}$$

Koeficient korelácie medzi počtom prenocovaní nerezidentov v HUZ a kurzu CZK/EUR je -0,398, z čoho vyplýva relatívne vysoká závislosť, kedy pri zvýšení kurzu dochádza k zníženiu počtu prenocovaní nerezidentov. Pri výpočte koeficientu korelácie boli použité ročné dáta, pretože pri kratšom časovom období sa relatívna závislosť závislej premennej znižuje. Napríklad pri kvartálnych dátach očistených od sezónnosti a trendu je koeficient korelácie -0,109. To môže byť zapríčinené oneskorenou reakciou krivky počtu prenocovaní na zmenu zmenového kurzu, kolísaním devízového kurzu, ktorý v rokoch 2002-2009 výrazne posílil, či poklesom spotrebiteľskej motivácie v rokoch 2007-2010.

4.3 Slovenská republika

4.3.1 Ekonomická výkonnosť Slovenskej republiky

Na tvorbe HDP Slovenskej republiky v roku 2013 mali najvyšší podiel produkčné odvetvia. Z produkčných odvetví má najnižší podiel na tvorbe HDP poľnohospodárstvo, v roku 2013 to bolo necelých 3,7% a najvyšší priemyselná výroba, približne 19%. V roku 2012 dosiahol priamy HDP v cestovnom ruchu rekordných 2,06 mld. EUR, čo predstavuje podiel 2,96% na celkovom HDP ekonomiky Slovenskej republiky (ŠÚSR, 2015).

Tab. 2: Porovnanie vývoja HDP a HDP CR v SR (v bežných cenách, indexy)

	HDP	HDP CR
2006/2005	111,5	103,1
2007/2006	111,7	113,5
2008/2007	108,8	104,7
2009/2008	93,9	84,1
2010/2009	104,9	99,9
2011/2010	105,0	110,2
2012/2011	100,8	112,4

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát ŠÚSR

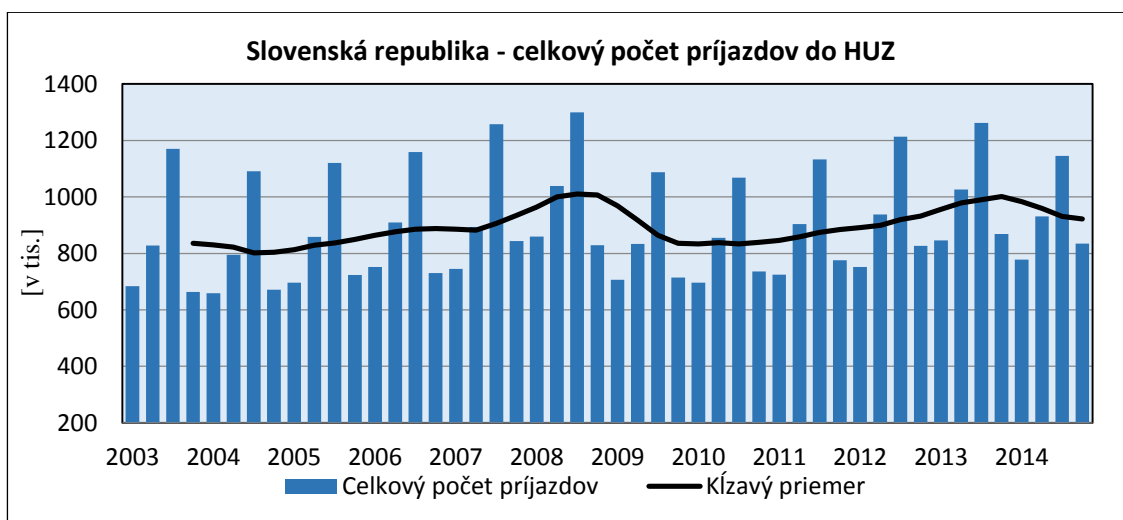
V tab. 2 je uvedený medziročný index vývoja celkového HDP Slovenskej republiky a index HDP CR Slovenskej republiky. V roku 2009, kedy sa globálna finančná kríza výrazne

prejavila na ekonomike Slovenskej republiky, sa HDP CR prepadol oproti roku 2008 až o 15,9% o viac ako 0,3mld. EUR. Pokles pokračoval i v ďalšom roku o ďalších 0,1%.

Význam cestovného ruchu pre ekonomiku Slovenskej republiky odráža i zamestnanosť v cestovnom ruchu. V roku 2012 poskytovali odvetvia CR 305 665 pracovných miest (16% na celkovej zamestnanosti) a z toho 117 249 pracovných miest tvorili charakteristické odvetvia CR (6,2% na celkovej zamestnanosti). I napriek rastu celkovej nezamestnanosti v rokoch 2009-2010 v Slovenskej republike, nezaznamenáva vývoj zamestnanosti v cestovnom ruchu výraznejšie zmeny. Odvetvia cestovného ruchu majú mierne rastúci trend v tvorbe pracovných miest, s výnimkou roku 2010, kedy bol zaznamenaný pokles približne o 4546 pracovných miest (ŠÚSR, 2015).

4.3.2 Analýza dopytu cestovného ruchu v Slovenskej republike

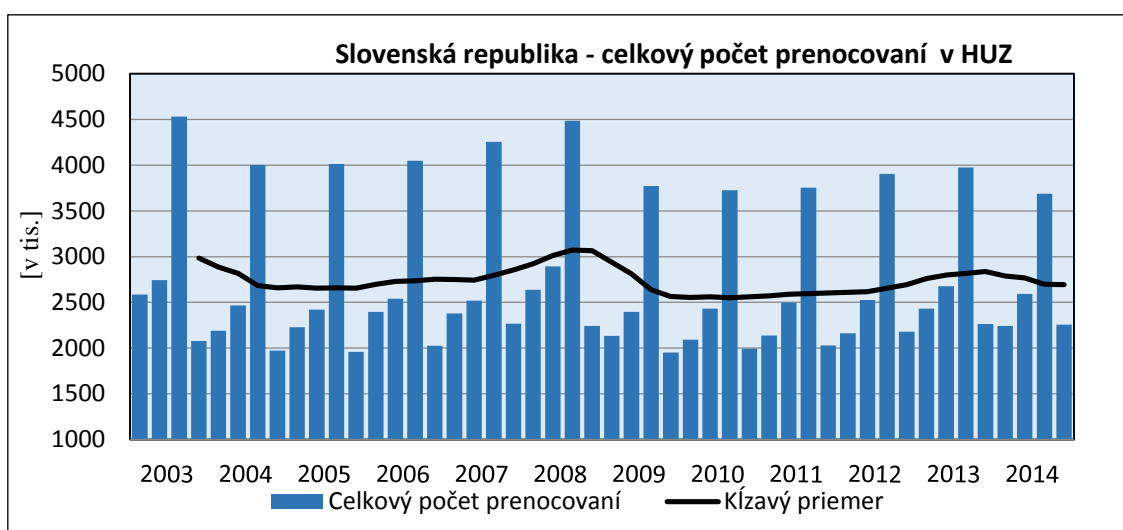
Graf č.4: Celkový počet príjazdov do HUZ v Slovenskej republike

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Najvýraznejšie sa pokles CR v období finančnej krízy z krajín V4 prejavil na Slovensku. V roku 2009 poklesol počet príjazdov v HUZ oproti prechádzajúcemu roku až o 17%. Počet príjazdov rezidentov v HUZ klesol takmer o štvrt' milióna príjazdov ročne. Omnoho výraznejšie sa kríza prejavila na počte príjazdov nerezidentov, kedy došlo k celkovému poklesu o 26,2%. Nasledujúci rok sa síce počet príjazdov nerezidentov mierne zvýšil, no tento mierne rastúci trend až do roku 2014 už nedosiahol rovnako vysoký počet predkrízového obdobia.

Graf č.5: Celkový počet prenocovaní v HUZ v Slovenskej republike

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Finančná kríza sa ešte výraznejšie prejavila v počte prenocovaní v HUZ. V grafe č. 5 je viditeľný prudký prepád počtu prenocovaní v roku 2009, kedy sa znížil u rezidentov takmer o 17% a u nerezidentov o viac ako 30%. Situácia sa však nelepšila ani v nasledujúcom období, čoho následkom môže byť vstup Slovenskej republiky do eurozóny a oslabenie konkurencieschopnosti oproti ostatným krajinám V4.⁷

4.3.3 Ekonomické aspekty vývoja CR v Slovenskej republike

Do prvej polovice roku 2008 posilnila slovenská mena najviac z krajín V4, čo bolo podmienené rozhodnutím o vstupe Slovenska do eurozóny. Prijatie eura za svoju menu bolo spojené s vysokými nákladmi, no súčasne zafixovanie zmenového kurzu na vysokej úrovni pomohlo zabrániť inflačnému riziku pri zavedení eura. Naopak prijatie eura uškodilo slovenskej mene v čase, keď vypukla finančná kríza tým, že slovenská mena nemohla depreciovat' ako meny ostatných zemí V4. Príčinou silného a rigidného menového kurzu bola strata cenovej konkurencieschopnosti oproti ostatným krajinám V4 až o 15%. Tento šok sa taktiež prejavil v raste nezamestnanosti (E15.cz, 2014).

„Slovenská republika patrí medzi tri z európskych krajín (Slovensko, Dánsko, Veľká Británia), ktoré neuplatnili zníženu sadzbu DPH na služby v CR. Vysoké daňové a odvodové zaťaženie má negatívny vplyv ako na ceny služieb CR, tak i na zamestnávateľov. Tým, že je CR

⁷ Počet prízjazdov a prenocovaní v HUZ rezidentov a nerezidentov Slovenskej republiky ukazuje príloha č.2

charakteristický vysokou sezónnosťou, nedáva pri vysokom daňovom zaťažení možnosť ani na zvyšovanie plátov. Zamestnávateľia sú tak ziskami z hlavných turistických sezón nútení vykrývať straty mimo sezónu.“ (Marek Harbulák, 2015)

Okrem podnikateľského prostredia a straty cenovej konkurencieschopnosti Slovenska po vstupe do eurozóny mohla byť príčinou rapidného poklesu CR i slabá ekonomika Slovenska a vysoká nezamestnanosť, ktorá mala dopad hlavne na domáci CR. Hrubý domáci produkt zaznamenal v roku 2009 medziročný pokles o 5,3%. Nezamestnanosť na Slovensku dosiahla v priebehu krízy 12,1% a v roku 2010 sa dostala na úroveň 14,5% (EUROSTAT, 2015).⁸

4.4 Maďarská republika

4.4.1 Ekonomická výkonnosť cestovného ruchu v Maďarskej republike

Maďarská republika je stredne veľká ekonomika, založená prevažne na sektore služieb. Rok 2013 znamenal pre Maďarskú republiku mierne oživenie a rast oproti pôvodným očakávaniam o 1,1%. Výroba a priemysel tvorí okolo 30% HDP a najvýznamnejšou zložkou je sektor služieb s podielom viac ako 60% na tvorbe HDP, do ktorého nepatrne významne prispievajú i služby cestovného ruchu (BusinessInfo.cz, 2014).

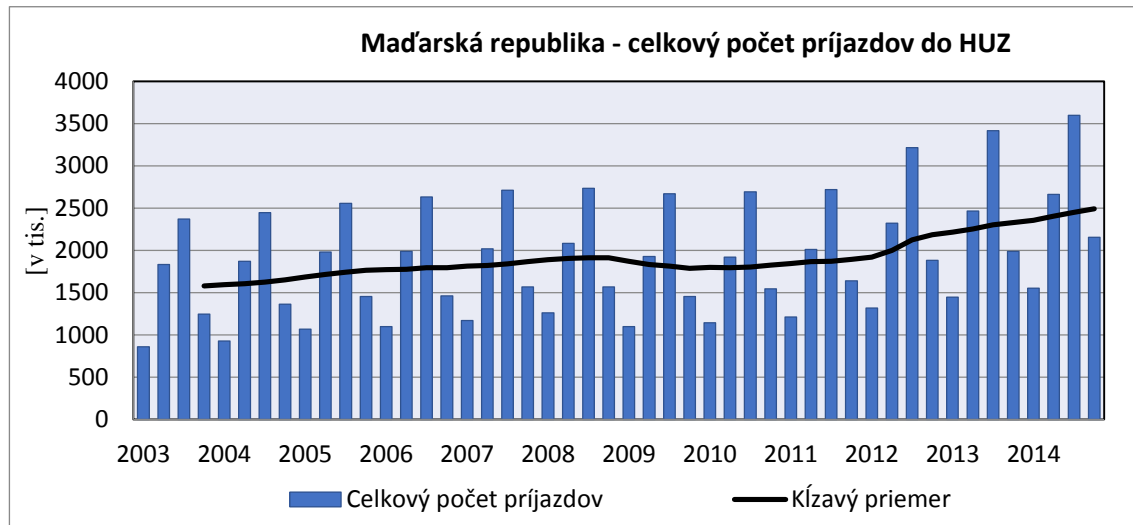
V roku 2008 bola priama pridaná hodnota CR na tvorbe HDP Maďarska 5,9% a CR zamestnával až 8,4% obyvateľstva (OECD, 2014).⁹ Cestovný ruch sa teda priaznivo podieľa na tvorbe HDP a tvorbe pracovných miest. Na príjazdovom cestovnom ruchu má väčší podiel domáci cestovný ruch, ktorý sa v sledovanom období v rokoch 2003-2014 podieľa na celkovom príjazdovom CR v priemere o viac ako 11%. Celkový počet príjazdov do HUZ v rokoch 2003 až 2014 vyjadruje graf č.6.

⁸ Príloha č. 6 ukazuje tempo rastu reálneho HDP a mieru nezamestnanosti v Slovenskej republike

⁹ Údaje satelitného účtu cestovného ruchu Maďarska o ukazovateľoch ekonomického významu CR v dobe spracovávania tejto bakalárskej práce sú dostupné len za rok 2008 a 2009, preto nie je možné porovnať vývoj HDP CR a ďalších ekonomických ukazovateľov CR v období pred finančnou krízou.

4.4.2 Analýza dopytu cestovného ruchu v Maďarskej republike

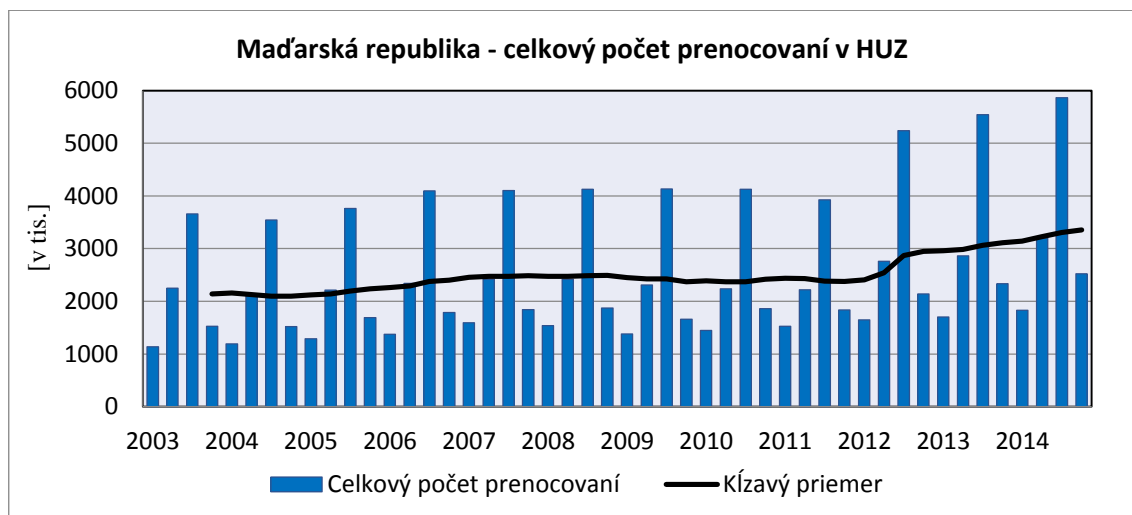
Graf č.6: Celkový počet príjazdov do HUZ v Maďarskej republike

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Z grafu možno pozorovať mierne rastúci trend od roku 2004, na čo mohol mať pozitívny vplyv i vstup Maďarska do Európskej únie. Rastúci trend pokračoval až do roku 2008, kedy sa každoročne zvýšil počet príjazdov zhruba o 200 000. V súvislosti s nástupom finančnej krízy, ktorá mala na cestovný ruch takmer fatálny dopad v celosvetovom meradle, možno i na krivke počtu príjazdov v Maďarsku pozorovať stav, kedy rastúci trend nasleduje medziročný prepád v roku 2009 oproti predchádzajúcemu roku o viac ako pol milióna príjazdov.

Graf č. 7: Celkový počet prenocovaní v HUZ v Maďarskej republike

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Celkový počet prízjazdov a prenocovaní mal v sledovanom období podobnú tendenciu, kedy sa ročný pokles prejavil pod vplyvom finančnej krízy. Pokles v počtu prenocovaní v HUZ sa prejavil už v roku 2008, kedy oproti predchádzajúcemu roku predstavoval pokles o 154 120 a rok 2009 oproti roku 2007 až o 1 418 788 prenocovaní. Ukazovatele návštevnosti HUZ v Maďarskej republike ilustrujú prejav finančnej krízy na sektor ubytovacích služieb, kedy dlhodobú situáciu vývoja počtu návštevníkov v HUZ a počtu strávených nocí v HUZ negatívne ovplyvnila finančná kríza.¹⁰

Z dlhodobého hľadiska priamka kľzavého priemeru nefinančných ukazovateľov cestovného ruchu, konkrétne návštevnosti HUZ vykazuje len minimálnu rastovú tendenciu. Pokiaľ by sme teda mali zhodnotiť vplyv finančnej krízy na cestovný ruch Maďarskej republiky, finančná kríza spôsobila prepád v návštevnosti HUZ, no celkový vývoj reflektuje dlhodobá stagnácia, pričom dôvody takého vývoja možno hľadať vo viacerých príčinách.

Pokiaľ vy sme mali zhodnotiť vplyv ostatných faktorov, ktoré majú vplyv na cestovný ruch danej krajiny, možno zhodnotiť, že neexistuje výrazná príčina z oblasti legislatívnej, či bezpečnosti krajiny, ktorá by mohla výrazne znevýhodniť postavenie Maďarsko ako hostiteľskej zeme oproti ostatným krajinám Európskej únie. Čo sa týka kvality služieb, Maďarsko býva obľúbenou destináciou napríklad tzv. zdravotného cestovného ruchu, či wellness služieb, čomu odpovedá vysoká návštevnosť týchto zariadení. V tomto prípade by bolo možné podrobnejšie skúmať úroveň marketingu, či kvalifikácie zamestnancov v oblasti služieb cestovného ruchu. Dôležitou oblasťou, ktorá má význam vplyv na stagnáciu CR Maďarska je ekonomická situácia krajiny, ktorej bude venovaná ďalšia samostatná podkapitola.

4.4.3 Ekonomické aspekty vývoja CR v Maďarskej republike:

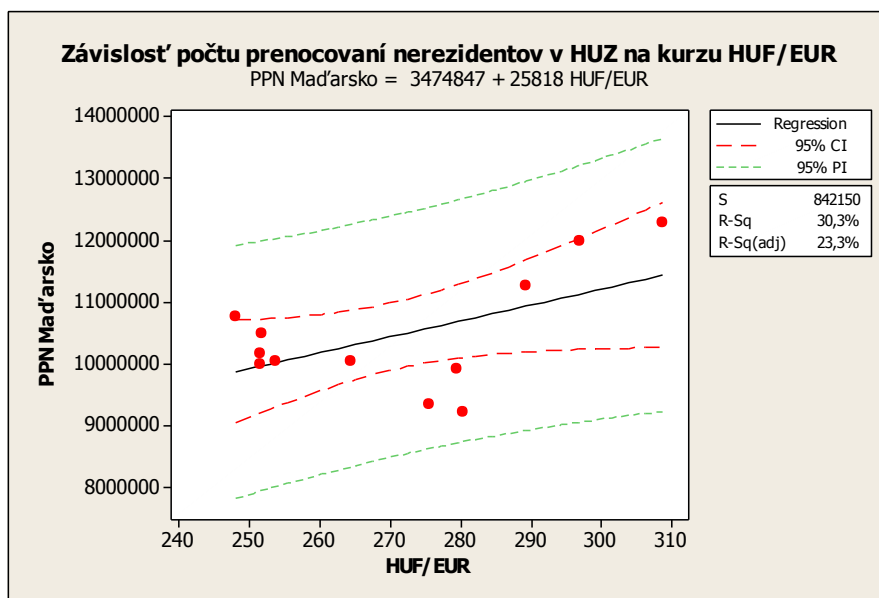
Ekonomické, či cenové aspekty majú na cestovný ruch zásadný význam. Maďarsko po vypuknutí finančnej krízy v USA v roku 2008 čelilo hrozbe bankrotu, ktorému predišlo pôžičkou od IMF v hodnote 25,1 mld. dolárov. Ako sa postupne ukázalo, tento stav bol odrazom politickej situácie v Maďarsku, ktorému od roku 2002 vládli ľavicové populistické strany, ktoré za svojho volebného obdobia neuskutočnili základné reformy verejných financií

¹⁰ Počet prízjazdov a prenocovaní v HUZ rezidentov a nerezidentov Maďarskej republiky ukazuje príloha č.3

a taktiež neefektívnym hospodárením. Finančná kríza odhalila viacero trhlín maďarskej ekonomiky (Ihned.cz, 2009).¹¹

Pomocou regresnej lineárnej regresie bola skúmaná závislosť medzi počtom prenocovaní rezidentov a zmene kurzu forintu voči euru. Test bol uskutočnený na hladine významnosti 95%.

Graf č. 8: Závislosť počtu prenocovaní nerezidentov v HUZ na kurzu HUF/EUR

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou programu Minitab

Pomocou lineárnej regresnej analýzy je vyjadrený vplyv kurzu maďarského forintu voči euru (HUF/EUR) na počet prenocovaní nerezidentov (PPN) modelom:

$$\text{PPN Maďarsko} = 3474847 + 25818 \text{ HUF/EUR}$$

Paersonov koeficient korelácie medzi počtom prenocovaní nerezidentov v HUZ a zmenou kurzu maďarského forintu voči euru je 0,550. Táto hodnota určuje pomerne vysokú závislosť počtu prenocovaní nerezidentov na zmene kurzu HUF/EUR. V prípade posilnenie kurzu forintu, bude dochádzať k poklese PPN.

¹¹ Príloha č. 7 ukazuje tempo rastu reálneho HDP a mieru nezamestnanosti v Maďarskej republike

4.5 Poľská republika

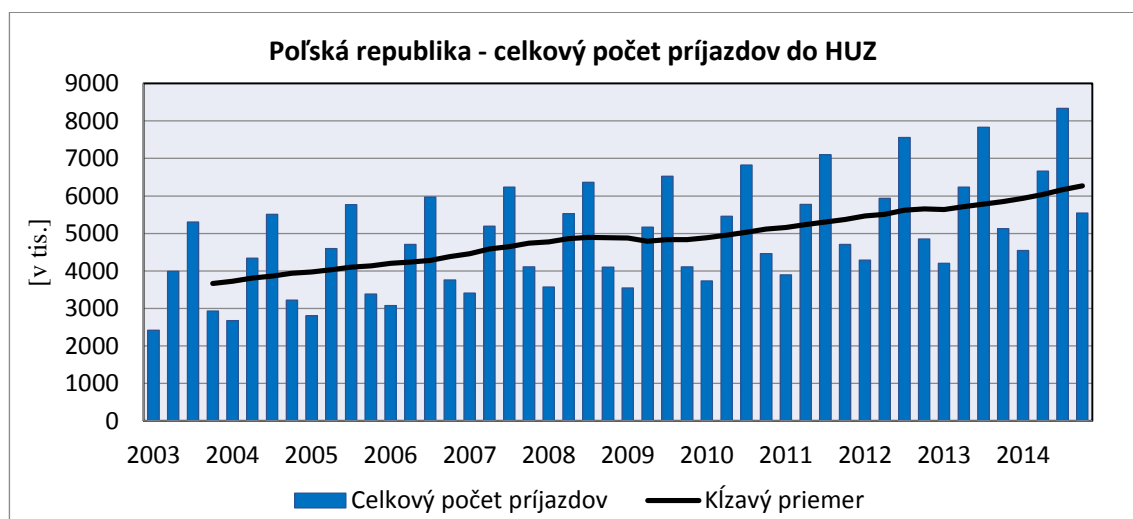
4.5.1 Ekonomická výkonnosť cestovného ruchu v Poľskej republike

Z hľadiska počtu obyvateľov ale taktiež svojou rozlohou je Poľská republika najväčšou z krajín V4 a šiestou najväčšou ekonomikou z krajín EÚ. Poľská republika i vďaka flexibilnému zmenovému kurzu, prístupu na medzinárodné trhy a zdravej hospodárskej politike bola jedinou z krajín Európy, ktorá zažila hospodársky rast v priebehu finančnej krízy v roku 2009. Na európskom trhu sa Poľská republika stala jedným z ekonomicky najsilnejších účinkujúcich, hlavne v rámci automobilového, farmaceutického, strojárenského a oceľarskeho priemyslu (The Heritage Foundation, 2015).

Cestovný ruch v roku 2013 priamo prispieval 34,7bn. PLN na tvorbe celkového HDP, čo predstavovalo priamy podiel 2,1% na HDP Poľska a nepriamo približne 5,3%. Celkový podiel na zamestnanosti, vrátane zamestnanosti v súvisiacich odvetviach bol v roku 2013 odhadovaný na 5,1%, čo predstavuje 792 500 pracovných miest. Na celkovom exporte sa podieľal takmer piatimi percentami (WTTC, 2014).

4.5.2 Analýza dopytu cestovného ruchu v Poľskej republike

Graf č.9: Celkový počet príchodov do HUZ v Poľskej republike

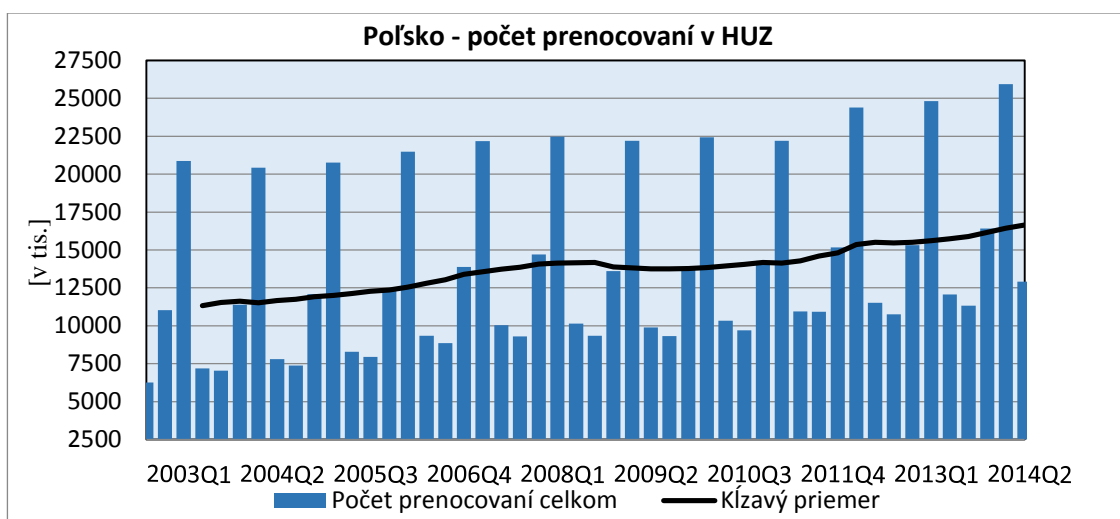

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Celkový počet príchodov rezidentov a nerezidentov v HUZ vykazuje v období rokov 2003 až 2014 takmer nepretržitú rastúcu tendenciu. V roku 2014 vzrástol príchodový CR oproti roku 2003 takmer o 42%. Výnimkou bol len rok 2009, kedy sa počet príchodov oproti roku

prepadol o 202 390 príjazdov, výraznejší bol pokles u nerezidentov a to o 184 370. Návštevnosť rezidentov v HUZ sa znížila len o 18 020. Na celkovom príjazdovom CR sa najviac podieľajú rezidenti a to takmer 78%. Cestovanie z dôvodu nákupov v Poľskej republike býva relatívne častým cieľom príjazdov nerezidentov, čomu odpovedajú i výdaje na CR, špeciálne potraviny, tabak, nápoje, ale taktiež nákup oblečenia a obuvi (Msport.pl, 2011). Na druhej strane stále klesá návštevnosť z východnej hranice (Ukrajina, Rusko, Bielorusko), ale stále je dôležitou časťou príjazdového CR. CR je tak veľmi centrován na množstvo obchodov a tranzitný CR (EC, 2014). Finančná kríza sa však neprejavila príliš výrazne v počte príjazdov rezidentov, čomu môže vďaka i dobrému národnému hospodárstvu v priebehu krízy.

Graf č. 10: Celkový počet prenocovaní v HUZ v Poľskej republike

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

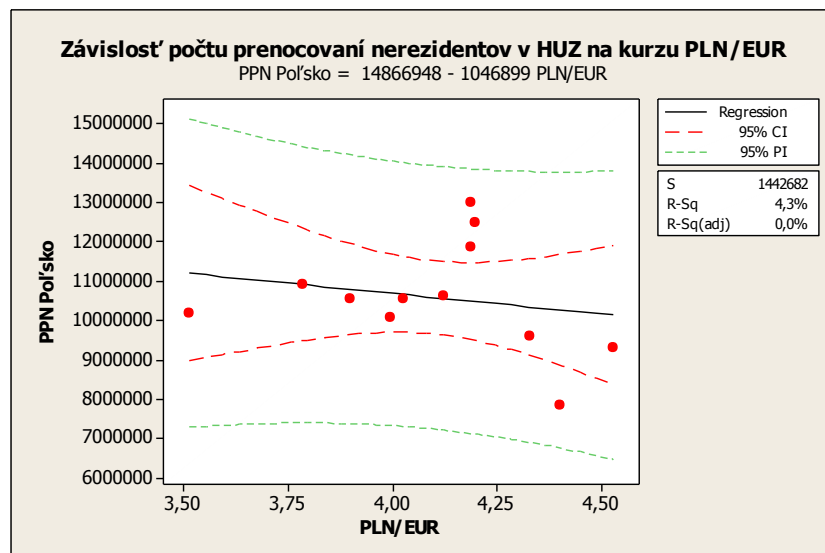
Počet strávených nocí v HUZ v Poľskej republike má rovnako rastúci trend, ako počet príjazdov. V roku 2009 však poklesol počet prenocovaní oproti predchádzajúcemu roku o 1 625 451, čo predstavuje medziročný pokles takmer o 3%. I v počte prenocovaní prevažujú rezidenti, pokles bol však viac badateľný u nerezidentov. Už v roku 2008 poklesol počet prenocovaní nerezidentov o 6,8% a nasledujúci o ďalších 5%.¹²

¹² Počet príjazdov a prenocovaní v HUZ rezidentov a nerezidentov Poľskej republike ukazuje príloha č.4

4.5.3 Ekonomické aspekty vývoja CR v Poľskej republike

Ako už bolo zmieňované v predchádzajúcej kapitole, finančná kríza sa na ekonomike Poľskej republiky neprejavila tak výrazne ako v ostatných krajinách. Jednou z príčin je i fakt, že poľská mena zloty nebola nikdy závislá na eure. To bolo nesmierne užitočné pri inflácii. Poľská mena zloty po vypuknutí krízy stratila viac ako tretinu svojej hodnotu voči euru v reakcii na sťahovanie investícií z Poľskej republiky. Devalvácia meny by však nebola pred recesiou dostačujúca, keby neprišiel akt vládnej intervencie do súkromného finančného systému: Viedenskej iniciatívy. Nesporne tretím dôležitým krokom vlády k udržaniu stability bola mohutne proti cyklická fiškálna politika. Behom úverového boomu sa štátny deficit znížil z 6% na menej ako 2% HDP. V reakcii na krízu, nafúkla vláda štátny deficit na 8% HDP. Poľská vláda ako jediná krajina na európskom kontinente vyslovene odmietla úsporné opatrenia (The Economist, 2012).

Graf č.11: Závislosť počtu prenocoaní nerezidentov v HUZ na zmene kurzu PLN/EUR

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou programu Minitab

Pomocou lineárnej regresnej analýzy je vyjadrený vplyv kurzu poľského zlotého voči euru (PLN/EUR) na počet prenocoaní nerezidentov (PPN) modelom:

$$\text{PPN Poľsko} = 14866948 - 1046899 \text{ PLN/EUR}$$

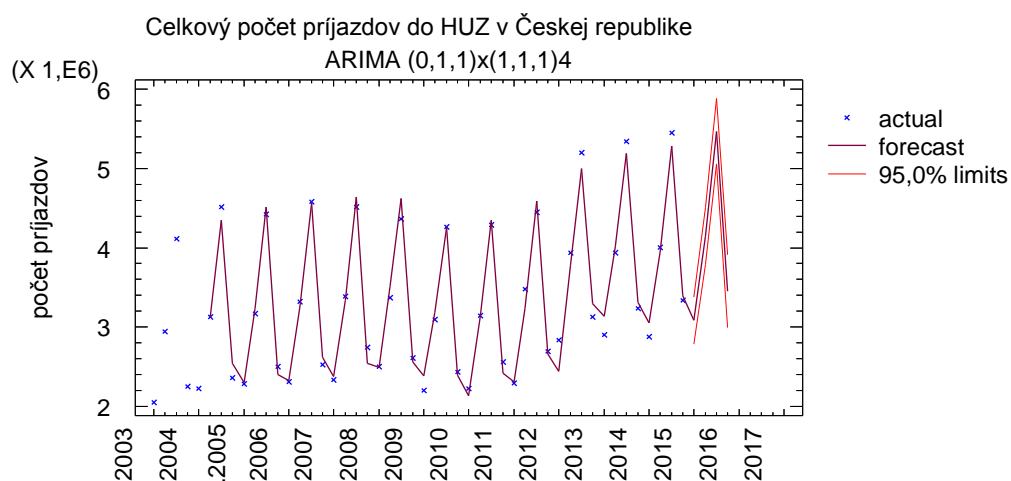
Koeficient korelácie medzi počtom prenocoaní nerezidentov v HUZ a zmenou kurzu PLN/EUR je -0,207. Koeficient korelácie vykazuje relatívne nízku závislosť.

5 PROGNOZA VÝVOJA CR V KRAJINÁCH V4

Pomocou programu STATGRAPHICS boli zisťované optimálne parametre nastavenia modelu SARIMA. Vďaka týmto parametrom bola stanovená prognóza celkového počtu príjazdov do HUZ na obdobie I.-IV. kvartálu roku 2015. Čím je horizont sledovanej časovej rady dlhší, tým možno očakávať väčšie chyby predikcie, v krátkom časovom období je predpokladaná relatívne vysoká presnosť predikcie.

Česká republika – predikcia počtu príjazdov do HUZ v I.-IV. kvartály 2015

Graf č.12: Predikcia celkového počtu príjazdov do HUZ v Českej republike na rok 2015 Q1-Q4

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou programu STATGRAPHICS

V grafe č.12 je znázornený vývoj počtu príjazdov do HUZ v ČR v období I.-IV. kvartálu roku 2015 pomocou modelu SARIMA. Na základe tohto modelu možno predpokladať pomerne vysokú presnosť predikcie na sledované obdobie, kedy má vývoj počtu príjazdov do HUZ rastúci trend. Vývoj CR v nasledujúcich rokoch by mohol ovplyvniť i ekonomický rast Českej republiky.

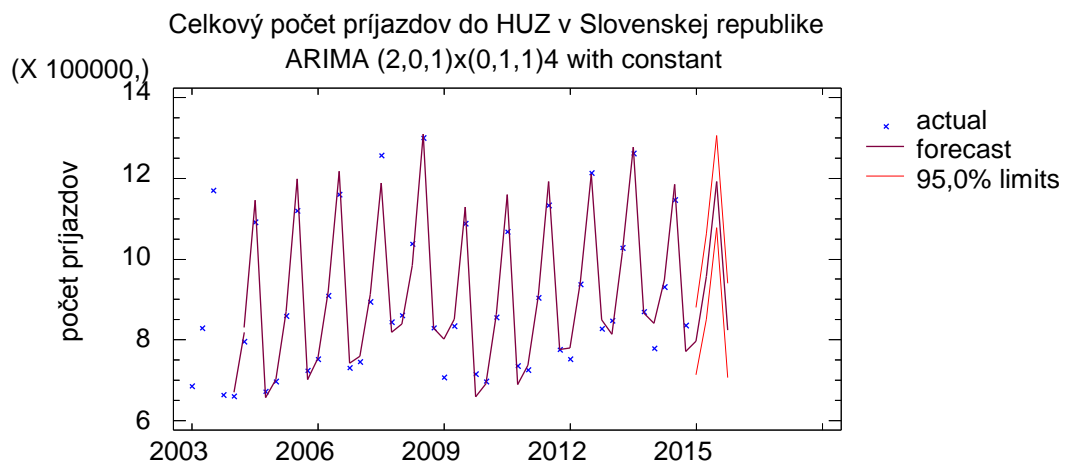
Podľa prognóz, ktoré zverejňuje ČNB by sa mala ekonomika ČR postupne oživovať, čo potvrdzujú i zvyšujúce sa odhady rastu HDP pre rok 2015 o 0,1% na 2,4% a pre rok 2016 odhaduje prognóza medziročný rast o 2,6%. K tomuto rastu prispieva najmä domáca spotreba,

či predpoklad rastu investícií, ktoré sa budú snažiť dočerpať prostriedky z EU fondov. Keďže je česká ekonomika silne závislá na ekonomike Nemecka, je taktiež dôležitým aspektom jeho stále rastúca ekonomika. Analytici taktiež odhadujú stagnujúce základné sadzby ČNB, ako stagnujúci kurz domácej meny voči euru, ktorá by sa i v roku 2016 mala držať na hladine okolo 27,35 EUR/CZK (ČNB, 2015).

Na základe analýzy CR a prognózy ekonomických ukazovateľov v ČR možno predpokladať zvýšenie dopytu po službách CR v ďalšom období. Ako ukázala analýza CR v predchádzajúcej kapitole, ekonomické, či finančné výkyvy majú na cestovný ruch značný dopad. Cestovný ruch ako sekundárna potreba je náchylná najmä na celkovú životnú úroveň obyvateľstva, tak i na zmeny cenovej hladiny. V najbližšom období je očakávaná ako cenová stagnácia, tak i stagnácia devízového kurzu, čo môže mať na dopyt po CR v ČR pozitívny vplyv, rovnako ako i rastúca domáca ekonomika, či ekonomika Nemecka, ktorá viditeľne ovplyvňuje ekonomiky ďalších zemí Európskej únie. Z dlhodobého hľadiska však okrem ekonomických aspektov predpokladám i silný vplyv ďalších aspektov, ako je kvalita služieb, či propagácia CR na domácom, či zahraničnom trhu.

Slovenská republika - predikcia počtu príjazdov do HUZ v I.-IV. kvartály 2015

Graf č.13: Predikcia celkového počtu príjazdov do HUZ v Slovenskej republike na rok 2015 Q1-Q4

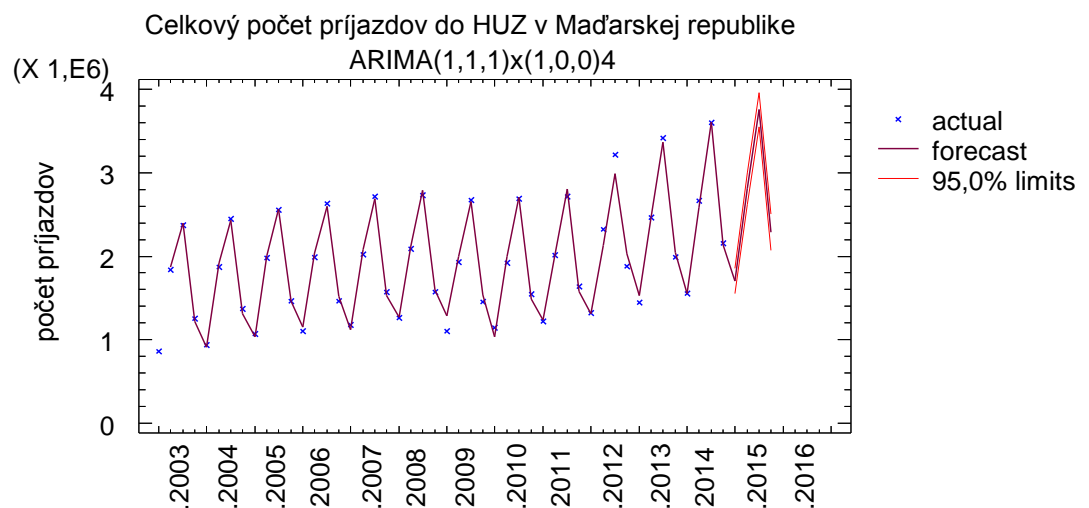

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou programu STATGRAPHICS

Počet príjazdov do HUZ v SR znázorňuje graf č.13, v ktorom možno pozorovať najnižší nárast z krajín V4. V prípade SR je však nutné upozorniť, že použitý model SARIMA vyjadruje obecnú tendenciu vývoja skúmaného javu za dlhšie obdobie. V grafe je viditeľný prepád v roku 2014, kedy mohli byť príčinou poklesu okrem ekonomických aspektov i ďalšie vplyvy, korešpondujúce s nepokojmi na Ukrajine a taktiež nepriaznivé počasie, ktoré sa mohlo prejaviť v štvrtom kvartáli roku 2014 s negatívnym dopadom na zimnú sezónu. Z dlhodobého hľadiska závisí rozvoj CR na stratégii a podpore podnikania v odbore služieb, ako i zvyšovanie kvality služieb a rozvoja infraštruktúry.

Maďarská republika - predikcia počtu príjazdov do HUZ v I.-IV. kvartály 2015

Graf č.14: Prognóza vývoja celkového počtu príjazdov do HUZ v Maďarskej republike 2015 Q1-Q4

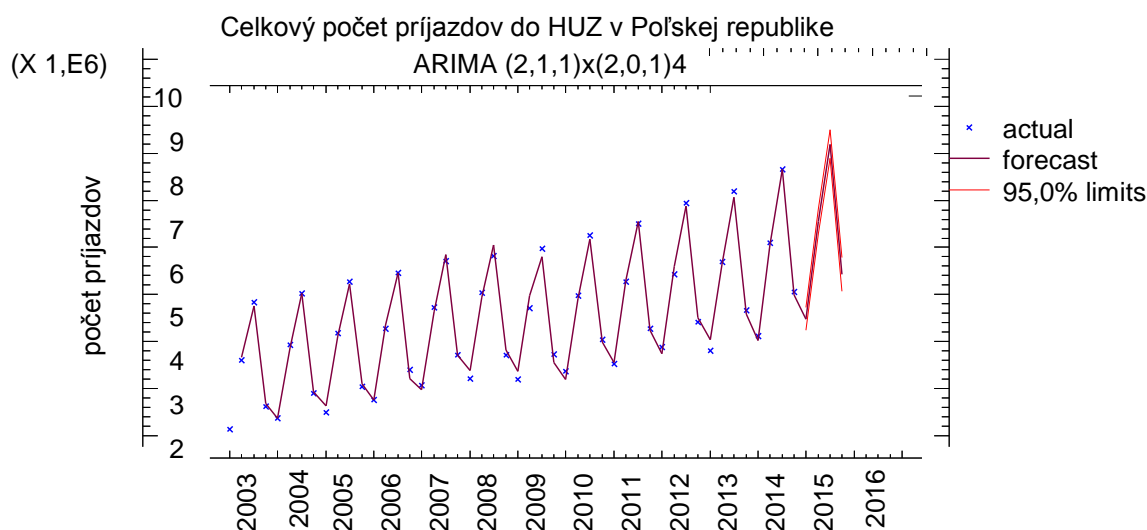
Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou programu STATGRAPHICS

I napriek pomalšiemu ekonomickému rastu možno predpokladať rastúci trend CR v Maďarskej republike, čo ukazuje i graf č.14. Maďarská republika má potenciál zotrvať na stabilnej pozícii destinácii na trhu služieb cestovného ruchu. Poskytuje kvalitné, cenovo dostupné služby v rámci zdravotného CR a wellness. Tento druh CR a taktiež infraštruktúra sú podporované z fondov z Európskej únie, čo má pozitívny vplyv na rozvoj služieb CR. Po zdravotnom CR a wellness službách je dopyt celoročne, čo pomáha znížiť samotnú sezónnosť. Maďarská republika v priebehu finančnej krízy zaviedla zníženú daň u ubytovacích služieb s účelom podpory rozvoja tohto odvetvia. Myslím, že rozvoj zdravotného CR a wellness

služieb má veľký potenciál a pokiaľ udrží Maďarská republika cenovú stabilitu, kvalitu služieb a tým i svoju konkurencieschopnosť, mohol by mať CR dlhodobý rastúci trend.

Poľská republika - predikcia počtu príchodov do HUZ v I.-IV. kvartály 2015

Graf č.15: Prognóza vývoja celkového počtu príchodov do HUZ v Poľskej republike 2015 Q1-Q4

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou programu STATGRAPHICS

Cestovný ruch v Poľskej republike v roku 2015 bude mať podobne ako Maďarská republika rastúci trend. Keďže na príchodovom CR sa najviac podieľa cestovanie z dôvodov nákupov a tranzitný CR, bude príchodový CR závislý na cenovej hladine a vývoji zmenového kurzu voči ostatným menám. Vzhľadom k štatistikám, v ktorých jednoznačne prevláda domáci CR by sa Poľská republika mala viac zamerať na podporu príchodov zahraničných turistov. Nízky dopyt zahraničných turistov po službách CR v Poľskej republike pravdepodobne nebude zapríčinený ekonomickými aspektmi, ale podrobná analýza by sa mala venovať ponuke služieb, ako i skúmaniu motivácie spotrebiteľov CR.

Cestovný ruch v krajinách V4 by mohlo podporiť i budovanie silnejšej spoločnej kampane k propagácii služieb CR, ako i kultúrneho a prírodného potenciálu krajín. Výhodou týchto krajín je veľmi dobrá poloha v strednej Európe. Čo je však problémom v rozvoji CR je nedostatočne vybudovaná infraštruktúra, ako i kvalita a cena služieb z hľadiska konkurencieschopnosti voči ostatným krajinám Európy.

ZÁVER

V posledných desaťročiach došlo k výrazným zmenám v charaktere finančného systému, predovšetkým k rozmachu finančnej globalizácie. Finančná kríza, spočiatku označovaná ako americká hypotečná kríza nasledovala dlhšie obdobie expanzie amerického trhu s nehnuteľnosťami. Nízke úrokové sadzby, ktoré udržiaval FED, aby zabránil recesii v Spojených štátoch, mali za dôsledok veľký stavebný boom a poskytovanie lacných úverov, ktoré bol schopný dostať prakticky každý, bez ohľadu na schopnosť hradiť záväzky. Obrovský nárast trhu s nehnuteľnosťami mal za následok ešte väčší nárast cien. Finančné inštitúcie predávali zaujímavo vyzerajúce finančné deriváty, na prvý pohľad bezrizikového charakteru, no v skutočnosti zakrývali hypotékou zaťažené nehnuteľnosti.

Ako sa rozširovala hypotečná kríza, začali sa prejavovať obavy o zdravie finančných inštitúcií najväčších amerických bánk, obchodujúcich s týmito finančnými derivátmi. Zlomovým bodom bol bankrot investičnej banky Lehman Brothers. Tento sled udalostí možno považovať za jednu z najväčších chýb FEDu, ktorý odmietol banke poskytnúť pomoc. Následkom toho však bol prepád dôvery na celom finančnom trhu.

Pre porovnanie s globálnou finančnou krízou 2008-2009 som v teoretickej časti analyzovala niekoľko významných ekonomických kríz 20.storočia. V minulosti sa ekonomické, či finančné krízy vyskytovali často prevažne v menej rozvinutých ekonomikách a neprejavovali sa tak komplexne, ako kríza finančná z rokov 2008-2009. Prvým signálom chybného finančného systému, ktorý evokoval obavy v mnohých významných nadnárodných organizáciách bola Ázijská kríza (1997-1998), ktorá sa rozšírila do ďalších rozvinutých ekonomík. Zistený bol i dopad ekonomických a finančných kríz na cestovný ruch, ktorý v 20.storočí zaznamenal masívny rozmach. Prepád vývoja CR zapríčinila napr. ropná kríza v 70.tých rokoch, kvôli ktorej boli letecké spoločnosti nútené zvýšiť niekoľkonásobne ceny leteniek, na čo prudko reagoval dopyt po CR. Dôsledky ďalších ekonomických, či finančných kríz moja analýza nepreukázala, ako z nedostatku dostupnej literatúry zaoberajúcou sa dopadom týchto kríz na CR, tak i predpokladu iných príčin výkyvu dopytu po CR, akými boli teroristické útoky (2001), prepuknutie epidémie SARS a iných bezpečnostných, politických, či prírodných kríz a katastrof.

Cieľom praktickej časti bola analýza dopadu finančnej krízy na CR v krajinách V4. Analýzu som previedla pomocou časových radov nefinančných ukazovateľov návštevnosti HUZ v jednotlivých krajinách V4 a ďalej analyzovala možné ekonomické príčiny vývoja CR v sledovanom období.

V Českej republike poklesol celkový počet príjazdov i počet prenocovaní v roku 2009 približne o 7%, pričom sa výraznejšie prejavil u nerezidentov, kedy v roku 2009 oproti predchádzajúcemu roku poklesol počet prenocovaní až o 11,2%. Situáciu mohol taktiež negatívne ovplyvniť silný kurz českej koruny, ako i nízka spotrebiteľská dôvera, korešpondujúca s obavami z recesie. V Slovenskej republike bola situácia ešte horšia. V priebehu finančnej krízy došlo k celkovému prepadu počtu príjazdov o 17%, u nerezidentov dokonca o 26,2%. SR totiž po zavedení eura stratila 15% konkurencieschopnosti oproti ostatným krajinám V4. Ďalšou z krajín V4, ktoré sa v priebehu krízy stretlo so zníženým dopytom po službách CR bola Maďarská republika, ktorá okrem poklesu, zažila vážne problémy so vzniknutou dlhovou krízou. V roku 2008 bola Maďarská republika na pokraji štátneho bankrotu, ktorému zabránila pôžičkou od IMF v hodnote 25,1 mld. dolárov. Z krajín V4 bola krízou najmenej ovplyvnená Poľská republika. Poľská republika ako jediná z európskych krajín zažila v čase krízy ekonomický rast a na rozdiel od ostatných krajín prebrala také opatrenia, vďaka ktorým sa jej podarilo udržať hospodársku stabilitu. Medzi kľúčové ukazovatele, ktoré Poľskej republike pomohli udržať stabilitu bola neviazanosť poľskej zloty na euro a taktiež rozhodnutie vlády, ktorá odmietla prijímať úsporné opatrenia a taktiež pomocou Viedenskej iniciatívy, čiže intervencie vlády do súkromného finančného systému.

Súčasťou práce bolo na základe analýz načrtnúť budúci vývoj CR v krajinách V4 pomocou vhodného matematicko-štatistického modelu. K prognóze bol použitý model SARIMA. Na obdobie I.-IV. kvartálu 2015 zaznamenáva krivka počtu príjazdov do HUZ rastúci trend vo všetkých krajinách, s výnimkou Slovenskej republiky, v ktorom je interval najširší a trend do konca roku 2015 menej presný. Na vývoji CR v krajinách V4 sa však môže podieľať viacero aspektov. Predpokladom rastúcej návštevnosti krajín V4 tak podľa môjho názoru bude i udržanie konkurencieschopnosti, podpora domáceho CR, zlepšenie reputácie v zahraničí, lepšia kvalita služieb, či lepšia propagácia cestovného ruchu.

POUŽITÉ ZDROJE

- ARLT, Josef a Markéta ARLTOVÁ. *Ekonomické časové řady*. Vyd. 1. Praha: Professional Publishing, 2009, 290 s. ISBN 978-808-6946-856.
- BERÁNEK, Jaromír. *Ekonomika cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: mag CONSULTING, 2013, 293 s. ISBN 978-808-6724-461.
- BOLOTOV, Ilya, Radek ČAJKA a Kateřina GAJDUŠKOVÁ. *Economic development of the EU new member states: the impact of the crisis and the role of the single European currency*. Ed. 1st. Prague: Oeconomica, 2013, 262 s. ISBN 978-80-245-1994-4.
- BUSINESSINFO.CZ. *Maďarsko: Ekonomická charakteristika země* [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/madarsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18568.html>
- CLAESSENS, Stijn a M. Ayhan KOSE. *Financial Crises: Explanations, Types and Implications* [online]. International Monetary Fund, 2013 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp1328.pdf>
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Databáze časových řad ARAD: Statistika platební bilance (BPM 6)* [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_SESTAVY?p_strid=ADABBA&p_sestuid=&p_lang=CS
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *INFLAČNÍ OČEKÁVÁNÍ FINANČNÍHO TRHU BŘEZEN*. In: *Česká národní banka: Sekce bankovních obchodů* [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_trhy/inflacni_ocekavani_ft/inflacni_ocekavani_ft_2015/C_inflocek_03_2015.pdf
- ČESKÝ ŠTATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ. *Cestovní ruch - časové řady* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cru_cr
- ČESKÝ ŠTATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ. *Platební bilance a statistika cestovního ruchu* [online]. 2012 [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/71003E9615/\\$File/1804120924_25.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/71003E9615/$File/1804120924_25.pdf)

- ČESKÝ ŠTATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ. *Tabulky satelitního účtu cestovního ruchu* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/tabulky_satelitniho_uctu_cestovniho_ruchu
- DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2008, xx, 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- E15. CZ. *Ekonomická síla V4 stoupla o polovinu*. In: *E15.cz* [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/ekonomicka-sila-v4-stoupla-o-polovinu-1085761>
- EUROPEAN COMMISSION. *Tourism industry sub-sectors: POLAND* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/tourism-business-portal/documents/business/internationalisation/poland_country_report.pdf
- FRANKE, Antonín a KOL. *Statistiky cestovního ruchu*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, x, 230 s. ISBN 978-80-7357-717-9.
- FRIEDMAN, Jeffrey. *What caused the financial crisis*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, c2011, ix, 360 p. ISBN 9780812204933.
- HANČLOVÁ, Jana a Lubor TVRDÝ. Úvod do analýzy časových řad. In: [online]. Ostava, 2003 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://gis.vsb.cz/pan-old/Skoleni_Texty/TextySkoleni/AnalyzaCasRad.pdf
- HARBULÁK, Marek a Eva ŽGRAVČÁKOVÁ. Zatvoríme hotely alebo turizmus vylicia dovolenkové šeky?. In: *Pravda.sk* [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/ekonomika/clanok/345057-zatvorime-hotely-alebo-turizmus-vylicia-dovolenkove-seky/>
- HARRISON, David. *Tourism and the less developed world: issues and case studies*. New York, N.Y.: CABI Pub., c2001, xi, 272 p. ISBN 08-519-9433-4.
- CHREPA, Eleni. BLOOMBERG. *Tourist Arrivals to Greece Drop 5.5% in 2012 Amid Debt Crisis* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-04-23/tourist-arrivals-to-greece-drop-5-5-in-2012-amid-debt-crisis>
- KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2010, 266 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3583-2.

KRUGMAN, Paul R. *Návrat ekonomické krize*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2009, 168 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-7021-984-3.

LAWS, Eric, B PRIDEAUX a K CHON. *Crisis management in tourism*. Cambridge, MA: CABI Pub., c2007, xvii, 392 p. ISBN 978-184-5930-479.

MEYER-ARENDT, Klaus J. *GEOGRAPHIC RESEARCH ON TOURISM IN LATIN AMERICA, 1980-1990: Yearbook. Conference of Latin Americanist Geographers. BENCHMARK, BENCHMARK 1990 (1991/1992)*. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/25765752>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Vyšehradská skupina. [online]. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.sk/sk/zahranicna__politika/slovensko_a_v4-vysehradska_skupina

MINISTRY OF SPORT AND TOURISM OF THE REPUBLIC OF POLAND. Tourism satellite account. [online]. 2011 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://en.msport.gov.pl/>

MUSÍLEK, Petr. Příčiny globální finanční krize a selhání regulace. [online]. [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: www.vse.cz/polek/download.php?jnl=cfuc&pdf=285.pdf

OECD. *Tourism Trends and Policies 2014* [online]. [cit. 2015-03-25]. DOI: 10.1787/tour-2014-en. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/oecd-tourism-trends-and-policies-2014_tour-2014-en

PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice : význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích : evropská integrace a mezinárodní turismus*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 221 s. ISBN 978-80-247-3750-8.

RESPEKT. IHNET.CZ. Krize po maďarsku. In: [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/c1-36598440-krize-po-madarsku>

STATSOFT. Úvod do regresní analýzy. In: *StatSoft* [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.statsoft.cz/file1/PDF/newsletter/2014_26_03_StatSoft_Uvod_do_regresni_analyzy.pdf

STUHLÍK, Jan. PENÍZE.CZ. *Pád Lehman Brothers: Co poslalo svět do finanční propasti* [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/svetova-ekonomika/59054-pad-lehman-brothers-co-poslalo-svet-do-financni-propasti>

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. ŠÚSR. *Štvrťročné údaje HDP podľa odvetví v bežných cenách* [online]. [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: www.statistics.sk

ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona. *Globalizace a krize: souvislosti a scénáře*. 1. české vyd. Všeň: Grimmus, 2010, 291 s. ISBN 80-874-6101-0.

THE ECONOMIST. *Don't forget Poland* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2012/12/learning-abroad>

THE ECONOMIST. *The origins of the financial crisis: Crash course* [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/schoolsbrief/21584534-effects-financial-crisis-are-still-being-felt-five-years-article>

THE HERITAGE FOUNDATION. *Poland* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/country/poland>

THE WORLD BANK. *International tourism, number of arrivals* [online]. [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?page=1>

UNWTO. *ECONOMIC CRISIS, TOURISM DECLINE AND ITS IMPACT ON THE POOR (2011)* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné

z: <http://www.unglobalpulse.org/projects/rivaf-research-economic-crisis-tourism-decline-and-its-impact-poor>

WALL, Geoffrey a Alister MATHIESON. *Tourism: change, impacts, and opportunities*. 2nd ed. New York: Pearson Prentice Hall, 2006, 412 s. ISBN 978-013-0994-004.

WEINBERG, John. FEDERAL RESERVE BANK OF RICHMOND. *The Great Recession & its Aftermath*. [online]. 2013 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.federalreservehistory.org/Events/DetailView/66>

WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL. *Travel&Tourism: Economic impact 2014 Poland* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/poland2014.pdf>

ZOZNAM TABULIEK

<i>Tab. 1:</i> Porovnanie vývoja celkového HDP a HDP CR v ČR (v bežných cenách, indexy)...	28
<i>Tab. 2:</i> Porovnanie vývoja HDP a HDP CR v SR (v bežných cenách, indexy).....	32

ZOZNAM GRAFOV

<i>Graf č.1:</i> Celkový počet príjazdov do HUZ v Českej republike	29
<i>Graf č.2:</i> Celkový počet prenocovaní v HUZ v Českej republike.....	30
<i>Graf č. 3:</i> Závislosť počtu prenocovaní v HUZ pri zmene kurzu CZK/EUR.....	31
<i>Graf č.4:</i> Celkový počet príjazdov do HUZ v Slovenskej republike.....	33
<i>Graf č.5:</i> Celkový počet prenocovaní v HUZ v Slovenskej republike.....	34
<i>Graf č.6:</i> Celkový počet do HUZ v Maďarskej republike.....	36
<i>Graf č. 7:</i> Celkový počet prenocovaní v HUZ v Maďarskej republike.....	36
<i>Graf č. 8:</i> Závislosť PPN v HUZ na kurzu HUF/EUR	38
<i>Graf č.9:</i> Celkový počet príjazdov v HUZ v Poľskej republike	39
<i>Graf č. 10:</i> Celkový počet prenocovaní v HUZ v Poľskej republike.....	40
<i>Graf č.11:</i> Závislosť PPN v HUZ na zmene kurzu PLN/EUR	41
<i>Graf č.12:</i> Predikcia CPP do HUZ v Českej republike na rok 2015 Q1-Q4	42
<i>Graf č.13:</i> Predikcia CPP do HUZ v Slovenskej republike na rok 2015 Q1-Q4	43
<i>Graf č.14:</i> Prognóza vývoja CPP do HUZ v Maďarskej republike 2015 Q1-Q4	44
<i>Graf č.15:</i> Prognóza vývoja CPP do HUZ v Poľskej republike 2015 Q1-Q4	45

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha č.1: Počet príjazdov do HUZ a počet prenocovaní v HUZ v Českej republike

Príloha č.2: Počet príjazdov do HUZ a počet prenocovaní v HUZ v Slovenskej republike

Príloha č.3: Počet príjazdov do HUZ a počet prenocovaní v HUZ v Maďarskej republike

Príloha č.4: Počet príjazdov do HUZ a počet prenocovaní v HUZ v Poľskej republike

Príloha č.5: Tempo rastu reálneho HDP a miera nezamestnanosti v Českej republike (ročné dáta, v %)

Príloha č.6: Tempo rastu reálneho HDP a miera nezamestnanosti v Slovenskej republike (ročné dáta, v %)

Príloha č.7: Tempo rastu reálneho HDP a miera nezamestnanosti v Maďarskej republike (ročné dáta, v %)

ZOZNAM SKRATIEK

CPP	Celkový počet príjazdov
ČNB	Česká národní banka
ČSÚ	Český statistický úrad
EC	European Commission (Európska komisia)
FED	Federal Reserve System (Federálny rezervný systém)
HUZ	Hromadné ubytovacie zariadenia
IMF	International Monetary Fund (Medzinárodný menový fond)
PPN	Počet prenocovaní nerezidentov
SACR	Slovenská agentúra pre cestovný ruch
ŠÚSR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
V4	Vyšehradská skupina

PRÍLOHY

Príloha č.1: Počet príjazdov do HUZ a počet prenocovaní v HUZ v Českej republike

Rok	Počet prenocovaní v HUZ		Počet príjazdov do HUZ	
	Česká republika		Česká republika	
	Rezidenti	Nerezidenti	Rezidenti	Nerezidenti
2003 Q1	4507429	2963080	1230163	819718
2003 Q2	5204957	4233645	1589293	1349242
2003 Q3	9659435	5816163	2332251	1778943
2003 Q4	3460811	3497730	1119019	1127853
2004 Q1	4283121	3602938	1187465	1034034
2004 Q2	4820191	4967757	1480251	1641944
2004 Q3	9568284	6492909	2429023	2088770
2004 Q4	3128650	3916858	1061725	1296477
2005 Q1	4042029	3860872	1135073	1142819
2005 Q2	4503973	4972685	1477255	1688134
2005 Q3	9034669	6649251	2306765	2116925
2005 Q4	3144771	4112227	1106572	1388250
2006 Q1	4014856	3754573	1192050	1115870
2006 Q2	4715427	5313620	1540057	1774888
2006 Q3	9531899	6804145	2431155	2148148
2006 Q4	3095267	4218010	1126190	1396568
2007 Q1	3630732	4040109	1113816	1213846
2007 Q2	4656364	5421949	1578210	1805119
2007 Q3	8601548	6579278	2383682	2128184
2007 Q4	3332242	4568850	1205509	1532555
2008 Q1	3806525	4190671	1203686	1296714
2008 Q2	4486514	5172928	1573546	1797799
2008 Q3	7932234	6399826	2241476	2119105
2008 Q4	3071179	4223597	1167768	1435792
2009 Q1	3661186	3358838	1142117	1056818
2009 Q2	4242958	4641501	1454732	1636366
2009 Q3	8171927	5825989	2300621	1959282
2009 Q4	2839228	3920565	1056069	1379904
2010 Q1	3590351	3394803	1129442	1093111
2010 Q2	4152725	4806814	1432483	1710263
2010 Q3	7911834	6008947	2222142	2064746
2010 Q4	2887954	4155383	1093815	1465876
2011 Q1	3624527	3476443	1166237	1120109
2011 Q2	4280554	5440516	1555709	1917767
2011 Q3	7952861	6202503	2301452	2146633
2011 Q4	2952307	4305377	1160247	1530558
2012 Q1	4231093	4174024	1466489	1366565
2012 Q2	4840796	5853075	1828051	2110514
2012 Q3	9110203	6906746	2759343	2443547
2012 Q4	3302380	4860140	1397890	1726418
2013 Q1	4267226	4330897	1495685	1401154
2013 Q2	4611383	5848995	1802758	2132019
2013 Q3	9036041	6938382	2843894	2499003
2013 Q4	3248733	5026622	1413469	1819689
2014 Q1	4067457	4307927	1447111	1424028
2014 Q2	4568816	5928266	1800342	2204619
2014 Q3	8785647	7055697	2843542	2603972
2014 Q4	3422200	5086030	1424415	1908968

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Príloha č.2: Počet príjazdov do HUZ a počet prenocovaní v HUZ v Slovenskej republike

Rok	Počet prenocovaní v HUZ		Počet príjazdov do HUZ	
	Slovenská republika		Slovenská republika	
	Rezidenti	Nerezidenti	Rezidenti	Nerezidenti
2003 Q1	1449382	1135214	412389	271530
2003 Q2	1755051	989137	528482	299274
2003 Q3	2475829	2055327	595772	574031
2003 Q4	1374404	704314	438824	224067
2004 Q1	1120266	1069037	389539	269644
2004 Q2	1505082	960508	481359	313784
2004 Q3	2146284	1858255	533469	556883
2004 Q4	1263577	708950	427522	243513
2005 Q1	1115227	1112919	399037	297115
2005 Q2	1401017	1020204	511879	346742
2005 Q3	2144246	1868088	549737	570569
2005 Q4	1159713	799882	439973	283226
2006 Q1	1146452	1251009	414835	337229
2006 Q2	1429259	1109604	522484	386431
2006 Q3	2153581	1896793	568411	590703
2006 Q4	1224001	800741	450320	279552
2007 Q1	1179887	1199349	416004	329014
2007 Q2	1422955	1096772	510375	382830
2007 Q3	2312563	1943442	627583	629888
2007 Q4	1392070	875605	520308	323321
2008 Q1	1427089	1209352	498597	361415
2008 Q2	1673956	1219701	591581	446768
2008 Q3	2570121	1915960	673743	625952
2008 Q4	1443118	799818	523410	305570
2009 Q1	1310694	822359	447324	258637
2009 Q2	1555510	840308	528762	305152
2009 Q3	2411502	1362327	625124	462037
2009 Q4	1267624	682333	457008	257144
2010 Q1	1289427	802344	440529	256197
2010 Q2	1536689	893893	526751	327955
2010 Q3	2356434	1369770	603458	464722
2010 Q4	1308363	683559	471371	264145
2011 Q1	1315013	821656	450531	274056
2011 Q2	1499009	998115	526208	377989
2011 Q3	2303637	1449689	627419	505077
2011 Q4	1307678	720840	484816	290580
2012 Q1	1334018	826865	472810	278805
2012 Q2	1580011	947187	558680	379156
2012 Q3	2376372	1527534	669937	543933
2012 Q4	1440517	737824	518236	308805
2013 Q1	1491465	938131	513020	333393
2013 Q2	1639443	1037902	596136	430677
2013 Q3	2448290	1528228	700382	561202
2013 Q4	1488845	773337	540776	327514
2014 Q1	1405591	836391	487435	290410
2014 Q2	1674782	918749	562501	368240
2014 Q3	2325855	1363495	651313	494222
2014 Q4	1522120	733366	528161	307027

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Príloha č.3: Počet príjazdov do HUZ a počet prenocovaní v HUZ v Maďarskej republike

Rok	Počet prenocovaní v HUZ		Počet príjazdov do HUZ	
	Maďarská republika		Maďarská republika	
	Rezidenti	Nerezidenti	Rezidenti	Nerezidenti
2003 Q1	1136399	1091727	493945	366099
2003 Q2	2248976	2865578	996477	836659
2003 Q3	3657780	4385523	1201462	1171832
2003 Q4	1527621	1697510	675386	573634
2004 Q1	1189923	1253906	514317	416681
2004 Q2	2136837	2967218	951551	919431
2004 Q3	3540809	4361671	1188170	1260018
2004 Q4	1523805	1925314	692537	673738
2005 Q1	1292287	1438412	571354	496799
2005 Q2	2213461	3007468	1002146	978492
2005 Q3	3760881	4391545	1270383	1287461
2005 Q4	1691830	1941474	773762	683610
2006 Q1	1374901	1365739	613585	485317
2006 Q2	2343778	2835019	1059929	930714
2006 Q3	4098403	4074740	1389078	1242332
2006 Q4	1789053	1770393	810205	651390
2007 Q1	1591899	1383459	677454	496012
2007 Q2	2419277	2783671	1085488	936097
2007 Q3	4101688	4099974	1409355	1302090
2007 Q4	1844862	1903704	850846	716987
2008 Q1	1541985	1484054	697301	563590
2008 Q2	2421670	2755844	1111000	973514
2008 Q3	4129004	3966980	1448880	1286708
2008 Q4	1872224	1802653	878039	692218
2009 Q1	1380903	1255899	633162	464650
2009 Q2	2312858	2530856	1050281	876893
2009 Q3	4132514	3715991	1451591	1219474
2009 Q4	1663323	1717402	787636	666925
2010 Q1	1445501	1332851	644313	499339
2010 Q2	2240481	2553722	993929	926221
2010 Q3	4124859	3682808	1437879	1256064
2010 Q4	1861520	1788992	842080	704185
2011 Q1	1526943	1403858	677303	537276
2011 Q2	2222227	2741942	999664	1013942
2011 Q3	3927065	3745423	1411823	1306856
2011 Q4	1838340	2029113	825957	813298
2012 Q1	1650126	1603196	711377	607027
2012 Q2	2757007	3061015	1197726	1126314
2012 Q3	5236939	4299551	1740063	1476873
2012 Q4	2137791	2316978	959134	923210
2013 Q1	1701173	1789597	764972	682752
2013 Q2	2864367	3237419	1256340	1208802
2013 Q3	5543955	4581882	1861309	1554014
2013 Q4	2333770	2373985	1047132	942124
2014 Q1	1831941	1849807	837909	714987
2014 Q2	3204297	3350311	1409306	1252933
2014 Q3	5864534	4582690	1991566	1608532
2014 Q4	2521516	2520180	1146333	1011182

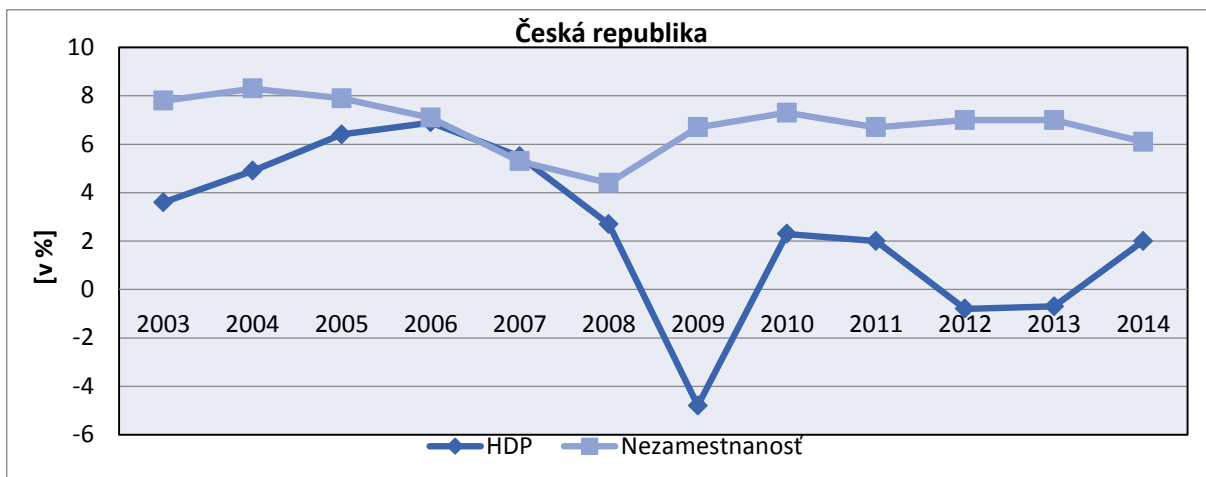
Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Príloha č.4: Počet príjazdov do HUZ a počet prenocovaní v HUZ v Poľskej republike

Rok	Počet prenocovaní v HUZ		Počet príjazdov do HUZ	
	Poľská republika		Poľská republika	
	Rezidenti	Nerezidenti	Rezidenti	Nerezidenti
2003 Q1	5236116	1032917	1955071	461120
2003 Q2	8786411	2243411	3038162	952588
2003 Q3	17778530	3091345	4006354	1298800
2003 Q4	5718558	1460557	2312787	619372
2004 Q1	5791512	1248351	2139302	532278
2004 Q2	8753403	2626266	3212851	1123605
2004 Q3	16791158	3643756	3984159	1529094
2004 Q4	6008115	1794566	2475315	749087
2005 Q1	5867387	1512197	2203721	601084
2005 Q2	8961113	3117686	3328787	1267994
2005 Q3	16761589	4010821	4113932	1655673
2005 Q4	6406029	1884985	2602652	779408
2006 Q1	6373676	1565129	2440504	637317
2006 Q2	9565676	2913461	3498923	1203569
2006 Q3	17555861	3926157	4378231	1591055
2006 Q4	7184633	2150372	2880879	881637
2007 Q1	7032504	1821923	2674215	733637
2007 Q2	10828110	3047469	3961880	1231275
2007 Q3	18291422	3896368	4693563	1542925
2007 Q4	7883586	2152340	3230098	879567
2008 Q1	7496616	1811624	2855516	716743
2008 Q2	11795683	2916955	4346256	1177769
2008 Q3	18935392	3546431	4967870	1394269
2008 Q4	8244590	1898227	3340148	757531
2009 Q1	7745684	1591879	2919357	622458
2009 Q2	11006058	2592591	4109646	1059903
2009 Q3	18731751	3465320	5140931	1388487
2009 Q4	7927127	1959657	3321836	791094
2010 Q1	7669561	1647006	3069322	659976
2010 Q2	10993975	2719936	4317444	1137219
2010 Q3	18800377	3633296	5335012	1486517
2010 Q4	8265926	2064390	3604748	851258
2011 Q1	7968727	1728552	3196193	702068
2011 Q2	11408383	2876219	4560446	1211239
2011 Q3	18406285	3803839	5526558	1570054
2011 Q4	8744594	2211654	3783869	926189
2012 Q1	8959435	1963713	3482959	805425
2012 Q2	11877095	3282008	4543341	1396294
2012 Q3	20273265	4133037	5833759	1723557
2012 Q4	9028496	2497841	3796035	1054018
2013 Q1	8639113	2117832	3333933	872787
2013 Q2	11968356	3344555	4789811	1443173
2013 Q3	20473112	4351808	6024798	1809573
2013 Q4	9407603	2657073	4009624	1117439
2014 Q1	9177983	2147013	3639578	903611
2014 Q2	12876040	3532674	5141334	1517942
2014 Q3	21415819	4522076	6459949	1874655
2014 Q4	10117506	2790478	4372782	1174127

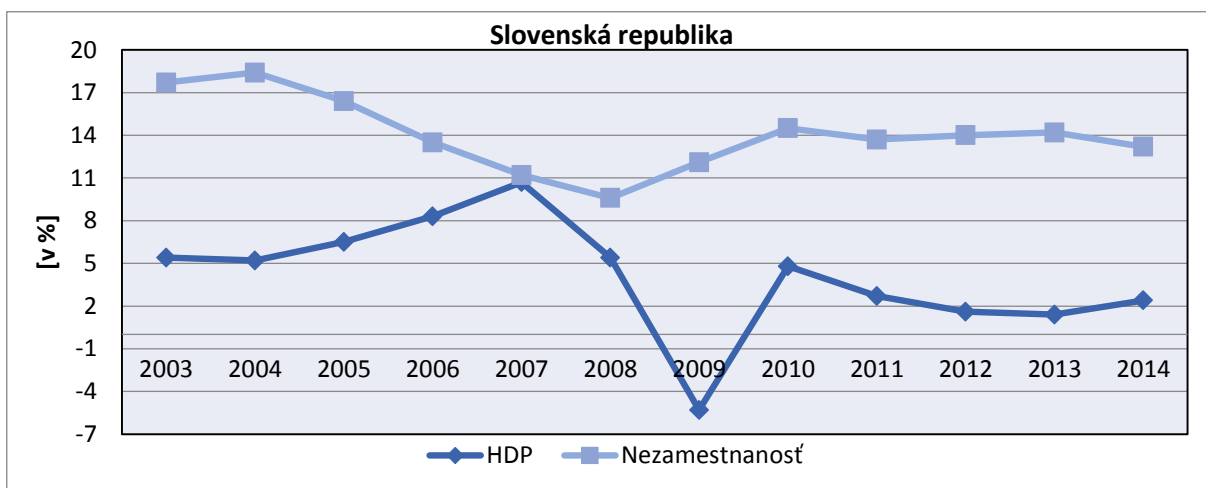
Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Príloha č.5: Tempo rastu reálneho HDP a miera nezamestnanosti v Českej republike (ročné dáta, v %)

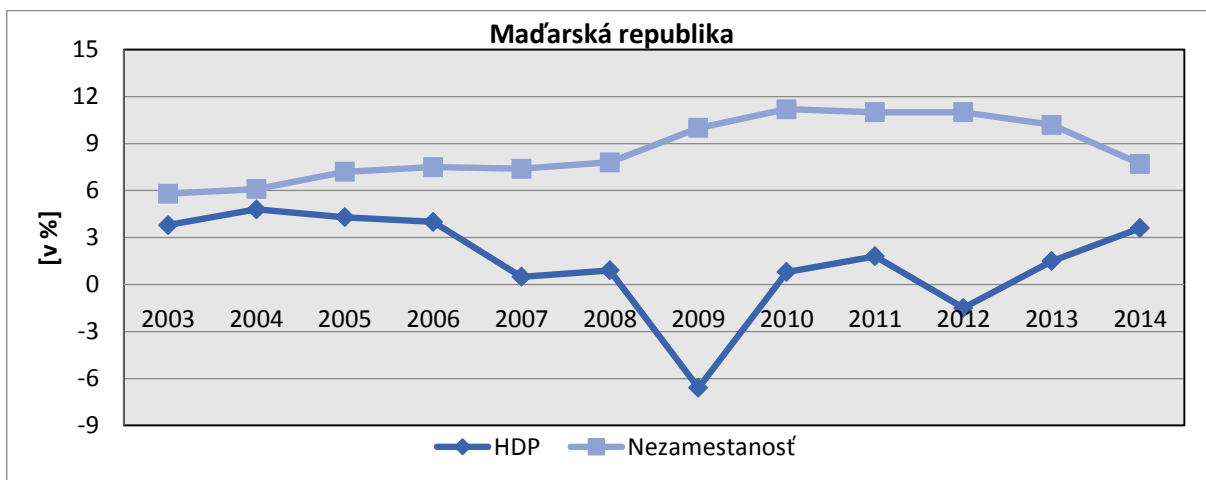
Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Príloha č.6: Tempo rastu reálneho HDP a miera nezamestnanosti v Slovenskej republike (ročné dáta, v %)

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Príloha č.7: Tempo rastu reálneho HDP a miera nezamestnanosti v Maďarskej republike (ročné dáta, v %)

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie